

Фінансується
Європейським Союзом

antes

Вступ України до ЄС на практиці:

секторальна гармонізація,
регіональне впровадження
та громадське сприйняття

Зміст

Методологія	3
<i>Енергетичний сектор України в умовах війни: стійкість, реформи та наближення до ЄС</i>	4
Розділ 15: Енергетика	4
Короткий зміст	4
1. Внутрішній енергетичний ринок: електроенергія та газ.....	5
2. Відновлювана енергетика	6
3. Енергоефективність.....	7
4. Ядерна енергетика та безпека	7
5. Енергетична безпека та запаси нафти	8
Таблиця оцінки гармонізації	8
Рекомендації.....	9
Висновки.....	10
<i>Трансформація соціальної політики та ринку праці України в контексті вступу до ЄС</i>	12
Розділ 19: Соціальна політика та зайнятість	12
Короткий зміст	12
1. Трудове право	12
2. Рівність та недопущення дискримінації.....	13
3. Соціальний діалог	14
4. Соціальний захист та інклюзія.....	14
Таблиця оцінки гармонізації	15
Рекомендації.....	16
Висновки.....	17
Відновлення підприємницької бази України в умовах війни	18
Розділ 20: Підприємництво та промислова політика	18
Короткий зміст	18
1. Загальна оцінка	18
3. Політика щодо МСП та Small Business Act for Europe	19
4. Покращення регулювання та принципу "Think Small First" ("Спочатку думай про мале")	19
5. Конкурентоспроможність промисловості та Європейська промислова стратегія.....	20
6. Фінансові та інноваційні інструменти для МСП.....	21
Таблиця оцінки гармонізації	21
Рекомендації.....	21
Висновки.....	22
<i>Верховенство права, антикорупційна політика та узгодження основоположних прав України в контексті вступу до ЄС</i>	24
Розділ 23: Судова влада та основоположні права	24
Короткий зміст	24
1. Незалежність судової влади	24
2. Ефективність правосуддя.....	26
3. Боротьба з корупцією	26

4. Основоположні права.....	27
Таблиця рівня гармонізації.....	29
Рекомендації.....	30
Висновки.....	31
<i>Управління правосуддям і безпекою в умовах війни.....</i>	<i>32</i>
<i>Розділ 24 про правосуддя, свободу та безпеку.....</i>	<i>32</i>
Короткий зміст.....	32
1. Управління кордонами та візова політика.....	32
2. Боротьба з організованою злочинністю, тероризмом та торгівлею людьми.....	33
3. Міграція та надання захисту.....	33
4. Співпраця між правоохоронними органами та обмін інформацією.....	34
Таблиця рівня Гармонізації.....	35
Рекомендації.....	35
Висновки.....	36
<i>Регіональне та місцеве впровадження стандартів ЄС: результати соціологічного дослідження.....</i>	<i>37</i>
Короткий зміст.....	37
1.Методологія соціологічного дослідження.....	37
2. Загальна ситуація: обізнаність та місцеве впровадження стандартів ЄС.....	38
3. Секторальні результати.....	39
3.1 Енергетика.....	39
3.2 Соціальна політика та зайнятість.....	40
3.3 Підприємницька та промислова політика.....	41
3.4 Судова система та основоположні права.....	41
3.5 Правосуддя, свобода та безпека.....	42
4. Міжсекторальні бар'єри для впровадження на місцевому рівні.....	42
5. Практичні наслідки.....	43
Подальші кроки: від узгодження правових норм до реалізації на регіональному рівні.....	43
Додаток: Учасники глибинних інтерв'ю.....	47
<i>Список використаних джерел.....</i>	<i>47</i>

Методологія

Цей звіт застосовує змішаний аналітичний підхід, що поєднує правовий і політичний аналіз із соціологічними дослідженнями. Метою цієї методології є оцінка не лише формального прогресу України в узгодженні з *acquis* ЄС, а й того, наскільки реформи, орієнтовані на ЄС, є видимими, зрозумілими та реалізованими на регіональному й місцевому рівнях.

Звіт базується на припущенні, що європейська інтеграція не може вимірюватися лише ухваленням національного законодавства. Гармонізація законодавства є необхідною умовою для вступу, але вона не автоматично гарантує практичну імплементацію в територіальних громадах. Тому дослідження поєднує юридичну оцінку національних реформ із соціологічними даними від місцевих акторів, які безпосередньо залучені до впровадження.

1. Вибір розділів

У звіті основна увага приділяється п'яти переговорним розділам процесу вступу до ЄС:

- Розділ 15: Енергетика;
- Розділ 19: Соціальна політика та зайнятість;
- Розділ 20: Підприємництво та промислова політика;
- Розділ 23: Судова влада та основоположні права;
- Розділ 24: Правосуддя, свобода та безпека.

Ці розділи було обрано з огляду на їх особливе значення для процесу вступу України до ЄС та їх безпосередню актуальність для реалізації на регіональному та місцевому рівнях.

Розділ 15 про енергетику є центральним для інтеграції України до енергетичного ринку ЄС і для стійкості громад під час війни. Енергетичні реформи впливають не лише на національну інфраструктуру та правила ринку, а й на місцеві системи теплопостачання, критичну інфраструктуру, відновлювану генерацію, енергоефективність і надзвичайну стійкість.

Розділ 19 про соціальну політику та зайнятість є ключовим для соціальної згуртованості, адаптації ринку праці, інклюзії вразливих груп і захисту людського капіталу. Його імплементація безпосередньо впливає на ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю, жінок, працівників, роботодавців і місцеві системи соціальних послуг.

Розділ 20 про підприємництво та промислову політику є важливим для економічного відновлення, розвитку МСП, регіональної конкурентоспроможності та інтеграції до внутрішнього ринку ЄС. Він є особливо актуальним для громад, які намагаються залучити інвестиції, підтримати місцевий бізнес, розвинути промисловий потенціал та відбудувати місцеву економіку.

Розділ 23 про судову владу та основоположні права належить до кластера фундаментальних питань і є ключовою умовою для вступу. Він стосується верховенства права, незалежності судової влади, боротьби з корупцією, прав людини, недискримінації та захисту основних свобод. Хоча багато реформ у цій сфері здійснюються національними інституціями, їхній вплив відчувається на місцевому рівні через доступ до правосуддя, захист прав і довіру громадськості до інституцій.

Розділ 24 про правосуддя, свободу та безпеку є не менш важливим для процесу вступу, оскільки охоплює управління кордонами, міграцію, надання захисту, співпрацю правоохоронних органів та внутрішню безпеку. Ці питання є особливо важливими для України, оскільки її кордони після вступу стануть частиною зовнішнього кордону ЄС, тоді як місцеві громади вже стикаються з викликами, пов'язаними з внутрішньо переміщеними особами, міграцією, діяльністю правоохоронних органів та безпекою.

У сукупності ці розділи дають змогу в звіті оцінити як формальну правову узгодженість України з *acquis* ЄС, так і практичну спроможність регіонів та громад впроваджувати реформи, орієнтовані на ЄС.

2. Правовий та політичний аналіз

Правова частина дослідження оцінює прогрес України у вибраних переговорних розділах, з особливою увагою до взаємозв'язку між національним правовим наближенням та спроможністю регіонального впровадження.

Аналіз ґрунтується на огляді:

- директиви, регламенти, рішення та програмні документи ЄС;
- звіти Європейської комісії щодо України та документи з питань розширення;
- закони та законопроекти України;
- державні стратегії, дорожні карти та плани дій;
- звіти державних органів України;
- оцінки міжнародних організацій;
- експертні звіти та звіти громадських організацій, що стосуються обраних розділів.

Правова частина звіту також використовує якісну оцінку гармонізації. Там, де це доречно, розділи містять приблизні оцінки рівня наближення та впровадження, такі як “високий”, “середній”, “низький” або оцінки у відсотках. Ці оцінки не подаються як офіційні оцінки ЄС. Вони є аналітичними судженнями, що ґрунтуються на проаналізованому законодавстві, оцінках Європейської Комісії, інституційних доказах та виявленому розриві між національними нормами й місцевим впровадженням.

3. Соціологічний компонент дослідження

Соціологічна частина дослідження була спрямована на вивчення того, як реформи, пов'язані з ЄС, сприймаються та впроваджуються на регіональному рівні та на рівні місцевих громад. Вона доповнює правовий аналіз, демонструючи, чи знають, розуміють та застосовують місцеві суб'єкти офіційні реформи.

Соціологічне дослідження проводилося в період з **лютого по квітень 2026 року** та складалося з двох паралельних компонентів: якісного дослідження та пілотного кількісного опитування.

Енергетичний сектор України в умовах війни: стійкість, реформи та наближення до ЄС

Розділ 15: Енергетика

Короткий зміст

Україна демонструє високий рівень законодавчого наближення до енергетичного *acquis* ЄС, що робить Розділ 15 одним із більш розвинених напрямів процесу вступу країни до ЄС. Цей прогрес є особливо значущим з огляду на серйозні пошкодження енергетичної інфраструктури України внаслідок постійних військових атак Росії. Звіт Європейської Комісії щодо України за 2025 рік підтверджує, що енергетика залишається центральною частиною порядку денного вступу України та Кластеру 4, який охоплює “Зелену програму” та сталу транспортно-енергетичну взаємодію (Європейська Комісія, 2025).

Одним із ключових досягнень стала інтеграція України до Європейської енергетичної системи. 1 січня 2024 року “Укренерго” стало повноправним членом ENTSO-E після того, як європейська мережа підтвердила

відповідність України вимогам щодо постійної синхронізації (ENTSO-E, 2023, 2024). Цей крок зміцнив фізичне та регуляторне підключення України до внутрішнього ринку електроенергії ЄС.

Україна також досягла прогресу в регулюванні відновлюваної енергетики, зокрема через розвиток гарантій походження, а також у сфері енергоефективності, наближення до норм ядерної безпеки та реформування ринку електроенергії. Водночас впровадження залишається нерівномірним. Основні прогалини включають продовження використання покладених на постачальників зобов'язань щодо надання суспільних послуг (Public Service Obligations), недостатні потужності гнучкої генерації та зберігання, затримки у створенні стратегічних запасів нафти, слабкі інвестиційні умови для відновлюваної енергетики, а також невирішену загрозу ядерній безпеці, спричинену окупацією Росією Запорізької атомної електростанції.

Головним пріоритетом політики є перехід від вразливої централізованої енергетичної моделі до децентралізованої, гнучкої та стійкої системи. Це вимагає інвестицій у розподілене виробництво, когенерацію, відновлювані джерела енергії, системи накопичення енергії, мікромережі, енергоефективність та захищені стратегічні запаси. Енергетична реформа в Україні також має залишатися соціально збалансованою шляхом поєднання лібералізації ринку з цільовою підтримкою вразливих споживачів.

1. Внутрішній енергетичний ринок: електроенергія та газ

Україна досягла значного прогресу в приведенні своїх ринків електроенергії та газу у відповідність до acquis ЄС, зокрема до принципів Регламенту (ЄС) 2019/943 та Директиви (ЄС) 2019/944. Ці нормативні акти є частиною рамок ЄС щодо конкурентних, прозорих та недискримінаційних енергетичних ринків.

Одним із найважливіших напрямків реформ стала транскордонна торгівля електроенергією. Україна поступово розробила нормативно-правову базу, необхідну для розподілу пропускнуєї спроможності з сусідніми країнами-членами ЄС, зокрема з Польщею, Словаччиною, Румунією та Угорщиною. Це сприяє глибшій інтеграції України у внутрішній ринок електроенергії ЄС та посилює роль імпорту електроенергії в періоди дефіциту внутрішнього виробництва.

Центральним елементом ринкової реформи стало розмежування, тобто відокремлення передачі енергії від виробництва, постачання та комерційної діяльності. Згідно з Третім енергетичним пакетом ЄС, одна й та сама компанія не повинна одночасно контролювати інфраструктуру передачі та продавати або виробляти енергію. Така концентрація створює ризик монополістичної поведінки та може обмежувати доступ конкурентів до мереж.

У 2019–2020 роках Україна завершила основний етап розмежування газового сектору шляхом створення незалежного Оператора газотранспортної системи України. Подальші зміни в системі управління у 2024–2025 роках були спрямовані на зміцнення незалежності оператора від “Нафтогазу” та наближення сектору до вимог ЄС та Енергетичного співтовариства.

У секторі електроенергетики процес розмежування зосередився на компанії “Укренерго” — операторі системи передачі України. «Укренерго» працює за моделлю незалежного системного оператора та управляє високовольтною електромережею України. Її повноправне членство в ENTSO-E з 1 січня 2024 року підтверджує прогрес України у дотриманні європейських стандартів експлуатації та управління (ENTSO-E, 2023, 2024).

Однак процес розмежування в енергетичному секторі залишається значним, але не завершеним. Основне занепокоєння викликає той факт, що держава продовжує відігравати значну роль як у сфері передачі, так і у сфері виробництва електроенергії. Зокрема, необхідне подальше уточнення щодо розмежування управлінських повноважень між “Укренерго” та основними державними генеруючими компаніями, зокрема «Енергоатомом». З огляду на це прогрес України у сфері розмежування можна оцінити як значний, але він все ще потребує додаткових інституційних гарантій.

Ще одне невирішене питання — це продовження використання покладених на постачальників зобов'язань щодо надання суспільних послуг (Public Service Obligations). Модель PSO допомагає утримувати ціни на електроенергію та газ доступними для домогосподарств, але водночас вона створює ринкові викривлення, сприяє накопиченню боргів і послаблює конкуренцію. Директива (ЄС) 2019/944 дозволяє державне втручання у ціноутворення на електроенергію лише тоді, коли воно є чітко обґрунтованим, пропорційним і обмеженим у часі. В Україні воєнні соціальні та економічні умови уповільнили перехід від регульованих цін.

Енергетичний ринок України функціонує в умовах надзвичайного тиску, спричиненого війною. Атаки на об'єкти генерації та мережеву інфраструктуру призвели до зростання залежності від імпорту з ЄС та ускладнили процес аварійного балансування. Імпорт електроенергії допоміг запобігти ще більшому дефіциту, проте імпортна електроенергія зазвичай дорожча за вітчизняну. Це створює додатковий тиск на промислових споживачів та ускладнює фінансове становище енергетичного сектору.

Тому головним викликом у процесі імплементації є не лише гармонізація законодавства, а й відновлення ринкової ліквідності, фінансової дисципліни та фізичної стійкості. Без скорочення накопичення боргу та підвищення довіри інвесторів формальне приведення законодавства у відповідність до правил ЄС не призведе до створення повноцінного конкурентного ринку.

2. Відновлювана енергетика

Україна досягла значного прогресу у впровадженні положень Директиви (ЄС) 2018/2001 щодо сприяння використанню відновлюваних джерел енергії. Одним із найважливіших кроків стало запровадження гарантій походження, які засвідчують, що певний обсяг електроенергії було вироблено з відновлюваних джерел. Гарантії походження мають велике значення, оскільки дозволяють виробникам монетизувати екологічну цінність електроенергії з відновлюваних джерел та налагоджувати міцніші зв'язки з європейськими ринками зеленої енергії.

Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України отримало статус спостерігача в Асоціації органів видачі сертифікатів з 1 січня 2023 року. Це є важливим кроком до сумісності з європейськими системами сертифікації, хоча статус у АІВ не слід плутати з повноцінним підключенням до хабу або повною інтеграцією в ринок (SAEE, 2023; Асоціації органів видачі сертифікатів).

Україна також запровадила механізми підтримки активних споживачів, зокрема систему нетто-розрахунків. Це дає змогу домогосподарствам та підприємствам, які виробляють електроенергію з відновлюваних джерел, особливо за допомогою дахових сонячних панелей, брати більш активну участь у роботі енергосистеми. В умовах війни поєднання сонячних панелей та акумуляторних батарей набуває дедалі більшого значення для забезпечення стійкості домогосподарств та громад.

Сектор відновлюваної енергетики зазнав серйозних збитків внаслідок російської військової агресії, особливо в південних та східних регіонах, де було розташовано багато великих вітрових та сонячних електростанцій. Це змістило стратегічний фокус України з великих централізованих проєктів у сфері відновлюваної енергетики на розподілене виробництво, мікромережі та місцеву енергетичну стійкість.

Відновлювані джерела енергії дедалі частіше використовуються для забезпечення роботи критично важливої інфраструктури. Місцеві органи влади та громади встановлюють сонячні панелі, акумуляторні батареї, установки на біомасі, біогазові та гібридні системи для забезпечення резервного електропостачання лікарень, водоканалів, шкіл, систем централізованого тепlopостачання та адміністративних будівель.

Головною перешкодою залишаються інвестиції. Проєкти у сфері відновлюваної енергетики стикаються з преміями за військові ризики, невизначеністю щодо доступу до енергомережі, проблемами фізичної безпеки та регуляторними ризиками. Повноцінно функціонуюча та сумісна з міжнародними стандартами система гарантій походження могла б сприяти залученню приватних інвестицій, надавши українським виробникам можливість продавати сертифікати на відновлювану енергію європейським споживачам.

3. Енергоефективність

Україна поступово впроваджує принципи Директиви (ЄС) 2023/1791 щодо енергоефективності. Основна увага приділяється застосуванню вимог енергоефективності до реконструкції, зокрема, пошкоджених житлових будинків та об'єктів соціальної інфраструктури.

Закон України “Про енергоефективність” запровадив обов'язки для великих підприємств проводити регулярні енергетичні аудити. Це загалом узгоджується з підходом ЄС, який розглядає енергоефективність як інструмент зменшення попиту на енергію, скорочення викидів та підвищення промислової конкурентоспроможності.

Енергоефективність відіграє особливо важливу роль у процесі відбудови. Якщо Україна відбудовуватиме пошкоджене житло та громадські будівлі за застарілими стандартами, це призведе до збереження високого рівня енергоспоживання на десятиліття вперед. Тому відбудова має здійснюватися за принципом “відбудувати краще”, що означає: відновлені будівлі мають бути енергоефективнішими, безпечнішими та стійкішими, ніж до війни.

Реалізація цих заходів, як і раніше, гальмується через недостатній обсяг капітальних інвестицій. Найбільш помітний прогрес було досягнуто завдяки програмам грантового фінансування для багатоквартирних будинків, зокрема завдяки підтримці об'єднань власників житла з метою поліпшення теплоізоляції, систем опалення та енергоменеджменту.

Проте житловий фонд України залишається застарілим та енергонеефективним. Багато будівель було зведено за радянських часів і потребують капітального ремонту. Сучасні вимоги до енергоефективності легше застосовувати до нових або реконструйованих будівель, тоді як більша частина існуючого житлового фонду залишається недофінансованою.

Довгостроковим завданням є перехід від розрізнених грантових програм до системної моделі реновації. Це має поєднувати фінансування ЄС, муніципальне співфінансування, приватне кредитування, енергосервісні компанії та цільову підтримку домогосподарств з низьким рівнем доходу.

4. Ядерна енергетика та безпека

Атомна енергетика залишається одним із стовпів енергосистеми України. Україна значно зменшила свою залежність від Росії в атомній галузі, зокрема завдяки співпраці з неросійськими постачальниками ядерного палива, такими як Westinghouse. Така диверсифікація має важливе значення як для енергетичної безпеки, так і для геополітичної незалежності.

Україна також узгодила ключові елементи своєї системи ядерної безпеки зі стандартами Євратому, включно з Директивою 2014/87/Євратом. Подальша робота необхідна щодо регуляторної бази для нових ядерних технологій, зокрема малих модульних реакторів. Водночас будь-яке майбутнє впровадження SMR має ретельно оцінюватися з точки зору вартості, безпеки, поводження з відпрацьованим паливом, регуляторної спроможності та публічної підзвітності.

Найсерйознішою проблемою ядерної безпеки залишається Запорізька атомна електростанція. Станція перебуває під російською окупацією та неодноразово стикалася з ризиками, пов'язаними із зовнішнім електропостачанням, військовою активністю та готовністю до надзвичайних ситуацій. Це створює постійну загрозу ядерній безпеці не лише для України, але й для всієї Європи.

Україна також просуває плани щодо розвитку нової атомної енергетики, зокрема проводить підготовчу роботу з будівництва додаткових енергоблоків на Хмельницькій АЕС за технологією AP1000. Такі проекти можуть зміцнити довгостроковий потенціал України у сфері енергогенерації, однак вони вимагають прозорості закупівель, проведення оцінки впливу на довкілля, громадських та транскордонних консультацій, а також повного дотримання стандартів безпеки Євратома.

Розширення атомної енергетики також має супроводжуватися посиленням громадського контролю та незалежного регулювання. З огляду на високу вартість та стратегічне значення атомних проєктів, належне управління та прозорість є необхідними умовами для розвитку сектору відповідно до вимог ЄС.

5. Енергетична безпека та запаси нафти

Впровадження в Україні Директиви 2009/119/ЄС щодо резервів нафти на випадок надзвичайних ситуацій залишається на початковому етапі. Згідно з правилами ЄС, країни повинні підтримувати резерви нафти або нафтопродуктів на випадок надзвичайних ситуацій у обсязі, що дорівнює щонайменше 90 дням чистого імпорту або 61 дню споживання, залежно від того, яке з цих значень є більшим (Європейська комісія, n.d.).

Україна затвердила стратегічні плани щодо мінімальних запасів нафти та нафтопродуктів, однак їх практична реалізація затримується через ризики, пов'язані з воєнним станом. Великі сховища вразливі до ракетних ударів та атак дронів, що ускладнює застосування традиційних моделей формування резервів.

Ринок нафтопродуктів України зазнав суттєвої переорієнтації на маршрути постачання з ЄС, зокрема через Польщу, Румунію і Болгарію. Це є значним досягненням у сфері енергетичної безпеки порівняно з довоєнним періодом.

Однак фізичне накопичення запасів залишається проблемою. Великі нафтосховища є легкими цілями, тому Україна дедалі більше покладається на розосереджене зберігання, мобільні резерви та диверсифіковані логістичні маршрути. Така модель підвищує живучість у воєнний час, але ускладнює формальне дотримання рамок ЄС щодо надзвичайних запасів.

Практичним рішенням було б поєднання внутрішніх розосереджених запасів із контрактними угодами щодо зберігання в сусідніх державах-членах ЄС. Польща та Румунія могли б бути особливо важливими партнерами для таких домовленостей через їхні логістичні зв'язки з Україною.

Таблиця оцінки гармонізації

Підсектор	Рівень гармонізації	Рівень впровадження	Ключові зауваження
Ринок електроенергії	Високий, приблизно 85 %	Середній, приблизно 50 %	Накопичення боргу, модель PSO, низька ліквідність
Відновлювана енергетика	Високий, приблизно 80–90 %	Низький ближче до середнього, приблизно 30–40%	Військові збитки, інвестиційні ризики, обмеження енергосистеми
Енергоефективність	Середній, приблизно 65 %	Середній, приблизно 45 %	Нестача фінансування, застарілий житловий фонд
Ядерна безпека	Високий, приблизно 90–95 %	Умови підвищеного ризику	Захоплення Запорізької АЕС, ризики для врядування
Нафтозапаси	Низький ближче до середнього, приблизно 20–30%	Початковий, приблизно 10–20%	Ризик ракетного удару, вразливість місць зберігання, фінансування

Рекомендації

1. Прискорити розвиток децентралізованого енерговиробництва та гнучких потужностей

Україна повинна перейти від вразливої централізованої енергетичної моделі до децентралізованої та гнучкої системи. Це є як необхідністю в умовах війни, так і довгостроковою вимогою для забезпечення енергетичної стійкості, сумісної з вимогами ЄС.

Уряд повинен спростити процедури отримання дозволів, виділення земельних ділянок та підключення до енергомережі для малих об'єктів генерації потужністю до 20 МВт. Пріоритет слід надавати газопоршневим установкам, газовим турбінам, біомасі, біогазу, об'єктам когенерації та гібридним системам на основі відновлюваних джерел енергії.

Україна також повинна створити програму співфінансування за рахунок держави, яка допоможе муніципалітетам придбати когенераційні установки. Ці установки дозволять містам забезпечувати тепловою та електричною енергією об'єкти критичної інфраструктури навіть у разі пошкодження основної енергомережі.

Створення систем накопичення енергії промислового масштабу має стати національним пріоритетом. Накопичення енергії необхідне для збалансування енергії з відновлюваних джерел, зменшення залежності від екстреного імпорту та підвищення стабільності енергосистеми.

2. Реформувати енергетичне ціноутворення з одночасним захистом вразливих споживачів

Поступовий перехід до цін на електроенергію та газ, що відображають витрати, є необхідним для інтеграції до ЄС та стійкості ринку. Однак ця реформа має бути соціально збалансованою та належним чином комунікативною.

Україна повинна ухвалити чітку дорожню карту щодо поетапного згортання широких механізмів PSO. Замість субсидування цін на енергію для всіх домогосподарств держава повинна надавати пряму фінансову підтримку вразливим споживачам.

Цільова підтримка має базуватися на доходах домогосподарств та їхніх витратах на енергоносії. Практичним підходом було б надання допомоги домогосподарствам, у яких витрати на комунальні послуги перевищують визначену частку сімейного доходу.

Реформа тарифів має супроводжуватися інформаційною кампанією для населення, що пояснює структуру цін на енергоносії. Громадяни повинні розуміти, яка частина тарифу покриває витрати на виробництво, передачу, розподіл, погашення боргів та відновлення пошкодженої інфраструктури.

3. Створити стратегічні запаси нафтопродуктів

Україна повинна доопрацювати та впровадити підзаконні акти відповідно до Директиви 2009/119/ЄС. У них мають бути чітко визначені обов'язки держави та приватних суб'єктів господарювання щодо створення та утримання стратегічних запасів нафти.

Замість того щоб покладатися на великі нафтобази, Україні слід розбудувати по всій країні розгалужену систему підземних, мобільних та невеликих сховищ. Це дозволить знизити ризик їхнього знищення внаслідок ракетних ударів та атак дронів.

Україні також слід укласти угоди з сусідніми країнами ЄС про зберігання частини своїх стратегічних нафтових запасів за кордоном. Такі домовленості сприятимуть дотриманню стандартів ЄС та водночас знизять ризики, пов'язані з фізичною безпекою.

4. Сприяти екологічній реконструкції та енергоефективності

Енергетична відбудова має повністю відповідати принципам зеленої трансформації ЄС. Пошкоджені будівлі та соціальна інфраструктура повинні відновлюватися відповідно до високих стандартів енергоефективності.

Принципи будівель з майже нульовим споживанням енергії слід застосовувати всюди, де це технічно та фінансово доцільно. Це особливо важливо для шкіл, лікарень, муніципальних будівель і відновлених житлових районів.

Україна повинна посилити контроль за проектами з відновлення, що фінансуються державою, міжнародними донорами та за рахунок коштів ЄС. Вимоги щодо енергоефективності не повинні розглядатися як необов'язкові.

Ринок гарантій походження також повинен запрацювати на повну потужність і стати сумісним із європейськими системами. Це сприятиме залученню приватних інвестицій у проекти у сфері вітрової, сонячної енергетики, біомаси та біогазу.

5. Посилити ядерну стійкість і врядування

Україна повинна й надалі диверсифікувати партнерські відносини у сфері ядерного палива та технологій, відходячи від залежності від Росії. Водночас будь-яке нове будівництво об'єктів атомної енергетики має відповідати суворим вимогам щодо безпеки, прозорості та підзвітності перед громадськістю.

Підготовчі роботи щодо будівництва нових енергоблоків на Хмельницькій АЕС повинні проводитися лише за умови проведення повної оцінки впливу на довкілля, транскордонних консультацій та незалежної експертизи з боку регулюючих органів.

Питання окупації Запорізької АЕС має залишатися пріоритетним у діалозі між ЄС та Україною щодо енергетичної безпеки. Україна та ЄС повинні й надалі координувати заходи з підготовки до надзвичайних ситуацій, захисту енергомереж, контролю за ядерною безпекою та здійснення міжнародного дипломатичного тиску.

Висновки

Україна досягла значного прогресу в приведенні свого енергетичного сектору у відповідність до *acquis* ЄС. Тому розділ 15 є однією з найсильніших сфер підготовки України до вступу. Країна зробила рішучі кроки у напрямку інтеграції з європейським енергетичним ринком, зокрема завдяки синхронізації з континентальною європейською електромережею та повноправному членству “Укренерго” в ENTSO-E з 1 січня 2024 року (ENTSO-E, 2023, 2024).

Водночас розрив між законодавчим узгодженням та практичною реалізацією залишається значним. Постійні атаки Росії на енергетичну інфраструктуру призвели до ослаблення генеруючих потужностей, поглиблення залежності від імпорту та змусили Україну надати пріоритет забезпеченню готовності до надзвичайних ситуацій, а не довгостроковим ринковим реформам. Як наслідок, низка реформ, спрямованих на узгодження з нормами ЄС, залишається незавершеною, зокрема лібералізація цін, забезпечення повної ринкової ліквідності, формування стратегічних запасів нафти та масштабна модернізація з метою підвищення енергоефективності.

Найбільш нагальним структурним викликом є трансформація енергетичної системи України з централізованої та вразливої моделі у децентралізовану, гнучку та стійку. Це потребує швидких інвестицій у розподілену генерацію, когенерацію, відновлювану енергетику, накопичувачі енергії, мікромережі та муніципальну стійкість. Такий перехід є необхідним не лише для виживання в умовах війни, але й узгоджується з ширшими цілями енергетичного переходу ЄС.

Енергетична трансформація України також має залишатися соціально збалансованою. Для забезпечення стійкості ринку необхідний поступовий відхід від широких зобов'язань щодо надання послуг загального інтересу та регульованих тарифів для домогосподарств. Однак це має супроводжуватися цільовою підтримкою вразливих споживачів, прозорою комунікацією та прямою фінансовою допомогою домогосподарствам, які найбільше страждають від енергетичної бідності.

Енергоефективність має стати центральним принципом відбудови. Відбудова пошкодженого житла та громадської інфраструктури за застарілими стандартами збереже високе енергоспоживання на десятиліття.

Натомість відбудову слід використати для модернізації житлового фонду, зменшення енерговитрат домогосподарств та приведення України у відповідність до цілей ЄС у сфері клімату та енергоефективності.

Атомна енергетика й надалі залишатиметься важливою складовою енергетичного балансу України, однак її розвиток має відбуватися за суворих умов безпеки, прозорості та незалежного регулювання. Окупація Запорізької АЕС залишається найсерйознішою загрозою ядерній безпеці в Європі і має й надалі розглядатися як пріоритетне питання у співпраці між ЄС та Україною в галузі енергетичної безпеки.

Загалом прогрес України в межах Розділу 15 є стратегічно значущим, але нерівномірним. Країна створила міцну правову та інституційну основу для інтеграції енергетичного сектору до ЄС. Водночас повна відповідність залежатиме від спроможності впровадження, захисту інфраструктури, мобілізації інвестицій та реформування врядування. Тому ЄС має продовжувати підтримку України не лише через регуляторні рекомендації, але й через цільові фінансові інструменти для децентралізованої генерації, енергоефективності, надзвичайних резервів та стійкої інфраструктури.

Для регіональних і місцевих органів влади Розділ 15 слід розглядати як практичний порядок денний впровадження. Громади повинні перетворювати національні реформи, орієнтовані на ЄС, на інвестиційно готові проекти, надійні публічні послуги та вимірювальні покращення енергетичної стійкості. Цей регіональний вимір буде ключовим для успішного процесу вступу України до ЄС та її довгострокової інтеграції до енергетичного ринку ЄС.

Трансформація соціальної політики та ринку праці України в контексті вступу до ЄС

Розділ 19: Соціальна політика та зайнятість

Короткий зміст

Розділ 19 «Соціальна політика та зайнятість» стосується практичної спроможності держави, регіонів та територіальних громад захищати працівників, сприяти рівності, підтримувати соціальний діалог та надавати інклюзивні соціальні послуги. Україна досягла значного прогресу на національному рівні. У січні 2026 року уряд зареєстрував новий проект Трудового кодексу, законопроект про охорону праці та безпеку на виробництві залишається на розгляді у парламенті, Закон «Про колективні угоди та договори» модернізував правову базу для колективних переговорів, а Єдина інформаційна система соціальної сфери перевела у цифровий формат дедалі більшу кількість пільг та послуг.

Водночас розрив у впровадженні залишається значним. У Звіті Європейської Комісії щодо України за 2025 рік наголошується на необхідності посилення інспекції праці, соціального діалогу, гендерної рівності, охорони праці та соціального захисту відповідно до *acquis* ЄС. Воєнний демографічний тиск, переміщення населення, дефіцит робочої сили, зростання навантаження неоплачуваної доглядової праці та регіональна нерівність роблять впровадження на рівні громад настільки ж важливим, як і національні законодавчі реформи.

Головний висновок цього розділу полягає в тому, що Україна рухається в напрямку стандартів соціальної політики ЄС, але реальна конвергенція залежатиме від того, чи принесуть національні реформи відчутні покращення в регіонах та громадах. Місцеві органи влади відіграватимуть вирішальну роль у перетворенні законодавства, орієнтованого на стандарти ЄС, на безпечніші робочі місця, інклюзивну зайнятість, доступні послуги, цільову соціальну підтримку та ефективний соціальний діалог.

1. Трудове право

Українське трудове законодавство переживає найзначніші зміни з часу прийняття чинного Трудового кодексу 1971 року. Ініційований урядом Проект Трудового кодексу України, реєстраційний № 14386, був зареєстрований у Верховній Раді в січні 2026 року. Його заявленою метою є модернізація регулювання зайнятості, приведення українських трудових норм у відповідність до стандартів ЄС та заміна фрагментарних або застарілих підходів радянської епохи на більш чітке договірне та правове регулювання.

Головною інновацією є запропонована правова презумпція наявності трудових відносин. Проект запроваджує критерії, які дозволяють судам та інспекційним органам виявляти приховане наймання навіть у випадках, коли використовуються цивільно-правові договори. Такий підхід відповідає напрямку політики ЄС щодо регулювання роботи на платформах та запобігання неправильній класифікації працівників, зокрема в контексті Директиви (ЄС) 2024/2831 про поліпшення умов праці при роботі на платформах (Директива (ЄС) 2024/2831, 2024).

Вимір робочого часу є особливо важливим. Директива 2003/88/ЄС встановлює мінімальні вимоги щодо робочого часу, періодів відпочинку та щорічної відпустки. Під час воєнного стану Україна дозволила виняткову гнучкість у критичних секторах, включно з подовженим робочим часом відповідно до Закону № 2136-ІХ. Це може бути виправдано як тимчасовий воєнний захід, але не повинно ставати постійною післявоєнною моделлю (Директива 2003/88/ЄС, 2003; Європейська Комісія, 2025).

Ще одним пріоритетним напрямком є охорона праці та безпека на виробництві. Проект закону № 10147 «Про охорону праці та безпеку працівників на виробництві» був зареєстрований у жовтні 2023 року і залишається

одним із ключових законодавчих актів у сфері інтеграції з ЄС. Він покликаний перевести Україну від реактивної системи, орієнтованої на відповідальність після настання нещасного випадку, до превентивної моделі управління ризиками, яка б більше відповідала Директиві Ради 89/391/ЄЕС.

Головним викликом є не лише прийняття нового Трудового кодексу, а й його виконання. Можливості інспекції праці залишаються обмеженими через війну, бюджетні обмеження та нерівномірну роботу регіональних органів влади. Поширення роботи на платформах, неформальної зайнятості та прихованої зайнятості також ускладнює забезпечення дотримання законодавства. Крім того, ризики для безпеки праці посилилися в секторах, що працюють в надзвичайних умовах, особливо там, де використовується тимчасове обладнання, пошкоджена інфраструктура або передбачені тривалі робочі години.

Для досягнення конвергенції з ЄС Україні необхідно забезпечити, щоб реформа ринку праці не призвела до послаблення захисту прав працівників під приводом підвищення гнучкості. Модернізація ринку праці, сумісна з нормами ЄС, має поєднувати чіткість договірних відносин із гарантованими правами, ефективним інспектуванням, соціальним діалогом та доступом до засобів правового захисту.

2. Рівність та недопущення дискримінації

Гендерна рівність є одним із основних елементів соціальної політики ЄС. Для України приведення законодавства у відповідність вимагає подальшого впровадження принципів Директиви 2006/54/ЄС про рівне ставлення у сфері зайнятості та праці, Директиви 2010/41/ЄС щодо самозайнятих осіб та Директиви (ЄС) 2023/970 про прозорість оплати праці (Директива (ЄС) 2023/970, 2023).

Україна має формальну правову основу для забезпечення рівності через Закон “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”. Однак війна погіршила практичні нерівності. Структура “ООН Жінки” повідомляла, що станом на 2024 рік лише 48% переміщених жінок були працевлаштовані порівняно з 71% переміщених чоловіків, а жінки становили 72,5% зареєстрованих безробітних у 2023 році (UN Women, 2025a). “ООН Жінки” також повідомляла, що жінки в середньому заробляли на 41,4% менше, ніж чоловіки у 2023 році, що відкинуло назад довоєнний прогрес (UN Women, 2025b).

Уряд України ухвалив Національну стратегію щодо скорочення гендерного розриву в оплаті праці з 18,6 % до 13,6 % до 2030 року. Ця мета відповідає принципам ЄС щодо рівної оплати за рівноцінну працю та положенням Директиви ЄС про прозорість оплати праці.

Одним із головних викликів на ринку праці є інтеграція ветеранів, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб та людей, які стикаються з різними формами вразливості. Майбутній ринок праці України включатиме велику кількість демобілізованих осіб, осіб з травмами, отриманими під час війни, та сімей, які зазнали переміщення. Підхід ЄС вимагає розумних пристосувань, доступності, недискримінації та підтримки самостійного життя.

Особливо важливе значення має реалізація цих заходів на місцевому рівні. Роботодавці можуть формально підтримувати інклюзивність, але не мати достатніх ресурсів для адаптації робочих місць, перепрофілювання посад або запровадження гнучких форм організації праці. Тому громади повинні забезпечити роботодавцям доступ до механізмів компенсації, професійного навчання, соціальних послуг, транспортної доступності та реабілітаційної підтримки.

Переміщені жінки стикаються з особливими перешкодами, оскільки гендерні питання, статус переміщеної особи, обов'язки з догляду та умови місцевого ринку праці перетинаються. У приймаючих громадах підтримка зайнятості переміщених жінок має бути пов'язана з доглядом за дітьми, перекваліфікацією, психологічною підтримкою та безпечним транспортом.

На рівні громад політика забезпечення рівності часто відходить на другий план порівняно з пріоритетами у сфері безпеки та відбудови. Проте рівність та інклюзивність не є додатковими елементами, які можна

ігнорувати. Вони безпосередньо впливають на рівень зайнятості, стійкість домогосподарств, соціальну згуртованість та відновлення місцевої економіки. Громади, які нехтують питаннями догляду за дітьми, доступності, боротьби з дискримінацією та зайнятості жінок, зіткнуться з повільнішим відновленням ринку праці та вищими довгостроковими соціальними витратами.

3. Соціальний діалог

Соціальний діалог є ключовим елементом європейської соціальної моделі. Він також є важливим для процесу вступу України до ЄС, оскільки реформи ринку праці, планування відновлення та адаптація бізнесу потребують довіри між державними органами, роботодавцями та працівниками. Європейський стовп соціальних прав підкреслює соціальний діалог і залучення працівників як основні принципи справедливого та інклюзивного ринку праці.

Основу системи соціального діалогу в Україні становлять Конституція, Закон “Про соціальний діалог в Україні” та Закон “Про колективні угоди та договори” № 2937-ІХ. Закон 2023 року модернізував систему колективних переговорів і запровадив більш гнучку рамку для укладення угод на національному, галузевому, територіальному та місцевому рівнях.

Рівень	Суб’єкти	Головні інструменти	Проблема впровадження
Національний	Уряд, національні профспілки, організації роботодавців	Генеральна угода; Національна тристороння соціально-економічна рада	Потребує посилення функціональності та регулярного обговорення.
Галузевий	Міністерства, галузеві профспілки, галузеві об’єднання роботодавців	Галузеві та міжгалузеві угоди	Охоплення приватного сектору залишається нерівномірним.
Територіальний	Регіональні/місцеві органи влади, місцеві роботодавці, профспілки	Територіальні угоди та консультативні платформи	Часто формалістичний і нерівномірний у різних громадах.
Місцевий/підприємство	Представники роботодавців та працівників	Колективні договори	Потенційно найсильніший рівень, якщо працівники організовані та поінформовані.

Формальна структура соціального діалогу існує, але воєнні умови послабили його практичне функціонування. Звіт про діяльність Національної тристоронньої соціально-економічної ради за 2024 рік демонструє інституційну активність, але також підкреслює необхідність відновлення більш змістовного діалогу та процесів ухвалення рішень (Національна тристороння соціально-економічна рада, 2025).

На територіальному рівні соціальний діалог відіграє особливо важливу роль у забезпеченні узгодженості програм професійної підготовки, політики зайнятості та потреб місцевого бізнесу. Громадам необхідні структуровані платформи, де роботодавці, навчальні заклади, профспілки, представники громадянського суспільства та місцеві органи влади могли б координувати заходи з відновлення ринку праці, працевлаштування ветеранів, зайнятості жінок та розвитку професійних навичок.

4. Соціальний захист та інклюзія

Реформа соціального захисту в Україні переходить від пасивної моделі категоріальних пільг до більш таргетованої, орієнтованої на людину та сервісної моделі. Міністерство соціальної політики описало запланований Соціальний кодекс як спосіб консолідації фрагментованого законодавства та забезпечення того, щоб підтримка доходила до тих, хто справді її потребує.

Цифровізація є значним досягненням. Єдина інформаційна система соціальної сфери використовується для адміністрування 17 видів допомоги, а у 2024 році було запущено Соціальний веб-портал електронних послуг.

Це покращує безперервність виплат і зменшує адміністративне навантаження, однак також потребує кадрової спроможності на місцевому рівні та цифрової інклюзії для вразливих груп.

Проект Закону № 12124 про соціальні послуги запровадив важливі концепції, такі як “кейс-менеджмент” та “мультидисциплінарні команди”. Ці підходи є ключовими для європейської моделі соціальної роботи, оскільки вони зміщують фокус із окремих пільг на скоординовану підтримку людини та сім’ї (Дослідницька служба Верховної Ради України, 2025).

Ключовою структурною проблемою залишається розрив між законодавчо встановленими соціальними нормами та реальними витратами на прожиття. Рада Європи підтримала дискусію в Україні щодо перетворення прожиткового мінімуму на реальну соціальну гарантію та скорочення його надмірного використання як технічного орієнтира для багатьох не пов’язаних з ним виплат (Рада Європи, 2025).

Процес підготовки проекту бюджету на 2026 рік також звернув увагу на розрив між офіційним прожитковим мінімумом та фактичним прожитковим мінімумом, розрахованим на основі реальних цін. Це знижує адекватність соціальних виплат і сприяє ризику виникнення бідності серед працюючих, особливо там, де заробітна плата, пенсії та соціальні виплати залишаються нижчими за реальні прожиткові потреби (Інтерфакс-Україна, 2025).

Практичний успіх реформи соціального захисту залежить від територіальних громад. Цифрові системи можуть обробляти виплати, але громади повинні визначати потреби, надавати послуги, координувати ведення справ, підтримувати вразливі сім’ї та забезпечувати доступність послуг для осіб з інвалідністю, людей похилого віку, ветеранів та внутрішньо переміщених осіб.

Ризик полягає в тому, що національна цифровізація може підвищити адміністративну ефективність, не вирішивши при цьому проблеми з прогалинами у наданні послуг на місцевому рівні. Громади потребують кваліфікованих соціальних працівників, доступних приміщень, рішень щодо соціального житла, мобільних послуг, психосоціальної підтримки, догляду за дітьми та зв’язків із службами зайнятості.

Таблиця оцінки гармонізації

Підсектор	Гармонізація законодавства	Рівень впровадження	Головний виклик
Трудове право	Просунута, але неповна; проєкт Трудового кодексу зареєстрований і орієнтований на ЄС	Нерівномірні можливості з проведення перевірок та забезпечення дотримання законодавства	Приховане працевлаштування, винятки щодо робочого часу, слабкі ресурси інспекції
Охорона праці та безпека	Проект закону № 10147 відповідає моделі ЄС щодо попередження ризиків	Високий практичний ризик у пошкоджених приміщеннях та в умовах надзвичайних ситуацій	Необхідність переходу від реагування на наслідки нещасних випадків до запобігання ризикам
Рівність та недопущення дискримінації	Існують офіційна правова основа та стратегія щодо усунення гендерного розриву в оплаті праці	Нерівномірність у впровадженні заходів, особливо щодо жінок-переселенців та вразливих груп населення	Прозорість оплати праці, догляд за дітьми, антидискримінаційні практики, адаптація робочого місця
Соціальний діалог	Правова база модернізована Законом № 2937-IX	Територіальний діалог залишається непослідовним	Необхідність створення активних місцевих платформ, пов’язаних із плануванням відновлення та працевлаштування
Соціальний захист та інклюзія	Просуваються роботи з цифровізації та оновлення Соціального кодексу	Місцеві можливості з надання послуг залишаються обмеженими	Індивідуальний супровід, доступні послуги, соціальне житло, виїзна робота

Рекомендації

1. Розробити плани реалізації на місцевому ринку праці

Кожна область та великі громади повинні підготувати план реалізації заходів на ринку праці, пов'язаний із пріоритетами вступу до ЄС. У цьому плані слід визначити місцеві кадрові дефіцити, ризики неформальної зайнятості, потреби у перепідготовці кадрів, потреби у працевлаштуванні ветеранів, перешкоди у догляді за дітьми та сектори з високим рівнем ризику для безпеки праці. Це дозволить громадам розглядати Розділ 19 не як абстрактну реформу законодавства, а як практичну програму дій у сфері зайнятості.

2. Підтримати дотримання майбутнього Трудового кодексу ще до його ухвалення

Місцеві громади повинні почати інформувати місцевих роботодавців про ймовірні зміни у класифікації посад, правилах робочого часу, укладанні письмових трудових договорів, дистанційній роботі та обов'язках щодо протидії дискримінації. Малим та середнім підприємствам знадобляться не лише правові рамки, а й практичні рекомендації. Місцеві центри підтримки бізнесу можуть підготувати типові документи, контрольні списки та організувати інформаційні сесії.

3. Створити місцевий потенціал у сфері профілактики нещасних випадків на виробництві

Регіональні та місцеві органи влади повинні надавати пріоритет заходам з профілактики на робочих місцях, де ведуться реконструкційні роботи, спостерігаються перебої з енергопостачанням або використовується тимчасова інфраструктура. Місцеві заходи повинні включати інструктажі з техніки безпеки для підрядників муніципальних органів, шаблони оцінки ризиків для малих підприємств, співпрацю з інспекторами з охорони праці, а також цільові кампанії у сферах будівництва, комунальних послуг, транспорту, енергетики та виробництва.

4. Розробити плани щодо забезпечення рівності та інклюзивності на рівні громади

Громади повинні затвердити практичні плани щодо забезпечення рівності, що охоплюють інтереси жінок, переміщених осіб, ветеранів, людей з інвалідністю та осіб, які перебувають у ситуації множинної вразливості. Ці плани повинні передбачати підтримку у сфері зайнятості, доступ до послуг з догляду за дітьми, безбар'єрну інфраструктуру, антидискримінаційні процедури та співпрацю з місцевими роботодавцями.

5. Поєднати підтримку жіночої зайнятості з послугами догляду за дітьми та іншими доглядовими послугами

Економічну активність жінок неможливо підвищити лише за рахунок створення нових робочих місць. Місцеві громади повинні розширити мережу закладів догляду за дітьми, позашкільних послуг, підтримки для людей похилого віку та запровадити гнучкі графіки навчання. Це особливо важливо для жінок-внутрішньо переміщених осіб та одиноких батьків.

6. Допомогти роботодавцям впроваджувати інклюзивну політику найму

Місцеві органи влади повинні надавати роботодавцям чітку інформацію про державні механізми компенсації, пристосування робочих місць, створення розумних пристосувань та працевлаштування ветеранів та осіб з інвалідністю. Місцеві громади повинні вести перелік роботодавців, готових до інклюзивного працевлаштування, та налагоджувати їхні зв'язки зі службами зайнятості, реабілітаційними закладами та програмами професійної підготовки.

7. Активізувати платформи територіального соціального діалогу

Громади, які мають значні потреби на ринку праці, повинні створити або відродити територіальні платформи соціального діалогу за участю місцевих органів влади, роботодавців, профспілок, представників громадянського суспільства, навчальних закладів та служб зайнятості. Ці платформи повинні зосередитися

на конкретних темах: робочі місця у сфері відбудови, професійне навчання, тиск на місцеві зарплати, працевлаштування ветеранів, працевлаштування жінок та безпека праці.

8. Запровадити кейс-менеджмент у громадах

Кожна громада повинна розбудовувати потенціал у сфері супроводу окремих випадків та роботи міждисциплінарних команд. Для цього необхідні кваліфіковані кадри, протоколи направлення до відповідних служб, процедури захисту даних, співпраця зі службами охорони здоров'я та зайнятості, а також доступні приміщення. При супроводі окремих випадків пріоритетну увагу слід приділяти ветеранам, сім'ям переселенців, особам з інвалідністю, літнім людям, які проживають самотійно, та сім'ям, що перебувають у кризовій ситуації.

9. Використовуйте цифрові соціальні системи, не залишаючи осторонь вразливі групи населення

Цифрові послуги підвищують ефективність, але не всі жителі можуть користуватися ними самотійно. Громади повинні забезпечити допоміжний цифровий доступ через центри надання адміністративних послуг, соціальних працівників, мобільні бригади та публічні бібліотеки. Це є особливо важливим для людей похилого віку, осіб з інвалідністю, сільських жителів і внутрішньо переміщених осіб, які не мають стабільних документів або пристроїв.

10. Відстежувати впровадження за допомогою вимірювальних місцевих індикаторів

Регіональні органи влади повинні контролювати виконання положень Розділу 19 за допомогою простих показників: кількість роботодавців, що дотримуються принципів інклюзивності; кількість пристосованих робочих місць; кількість місць у закладах догляду за дітьми; кількість чинних колективних угод; кількість домогосподарств, що отримують індивідуальну допомогу; кількість підготовлених соціальних працівників; а також кількість громадських будівель, доступних для людей з інвалідністю.

Висновки

Прогрес України в рамках Розділу 19 свідчить про очевидний рух у напрямку соціальної політики ЄС. На національному рівні Україна досягла успіхів у реформуванні трудового законодавства, цифровізації соціальних послуг, модернізації колективних переговорів, реалізації політики гендерної рівності та переході до системи соціального захисту, орієнтованої на людину. Ці реформи мають вирішальне значення для вступу до ЄС, оскільки сприяють забезпеченню справедливих умов праці, соціальної згуртованості та інклюзивного економічного відновлення.

Наразі розрив між гармонізацією законодавства та його впровадженням на місцевому рівні залишається значним, особливо в сферах охорони праці, гендерної рівності, інклюзивної зайнятості, соціального діалогу та доступу до соціальних послуг.

Громади мають перетворити національні реформи, орієнтовані на ЄС, на практичні послуги: безпечніші робочі місця, доступні державні установи, інклюзивне працевлаштування, підтримку у догляді за дітьми, ефективний соціальний діалог та супровід вразливих мешканців. Це одна з умов сталого відновлення. Здатність України зберегти та відтворити людський капітал залежатиме від того, чи будуть соціальні стандарти ЄС впроваджуватися не лише у законодавстві, а й у повсякденному житті на місцевому рівні.

Відновлення підприємницької бази України в умовах війни

Розділ 20: Підприємництво та промислова політика

Короткий зміст

Розділ 20 “Підприємництво та промислова політика” є горизонтальним розділом вступу, який оцінює, чи здатна країна-кандидат створити сприятливу для бізнесу, конкурентоспроможну та орієнтовану на інновації економіку, сумісну з внутрішнім ринком ЄС. Загальний рівень наближення України до підходу ЄС у межах Розділу 20 можна оцінити як помірний. Країна ухвалила стратегічні документи, розширила цифрові послуги для бізнесу, продовжила дерегуляцію, бере участь у програмах ЄС та підтримує інструменти підтримки підприємництва попри повномасштабну війну. Водночас впровадження залишається нерівномірним, особливо на регіональному та місцевому рівнях. Принципи Small Business Act for Europe та “Think Small First” лише частково інституціоналізовані, фінансові інструменти залишаються фрагментованими, а багатьом громадам бракує спроможності перетворювати національні програми на практичну підтримку місцевих підприємств.

Офіційна двостороння скринінгова зустріч щодо Розділу 20 відбулася у квітні 2025 року. Україна представила прогрес у підтримці МСП, промисловій політиці, смарт-спеціалізації, зеленій та цифровій трансформації, дерегуляції, соціальній економіці, корпоративній сталості та промислового відновленні.

1. Загальна оцінка

Acquis ЄС у межах Розділу 20 складається переважно з політичних принципів, комунікацій, рекомендацій, фінансових інструментів і практик належного врядування, а не з єдиного масиву законодавства, яке можна безпосередньо транспонувати. Тому ключовим критерієм є не лише наявність в Україні відповідних стратегій, а й здатність органів влади послідовно впроваджувати їх у різних секторах і регіонах.

Основними орієнтирами ЄС є Small Business Act for Europe, Порядок денний кращого регулювання (Better Regulation Agenda), Європейська промислова стратегія, Horizon Europe та InvestEU. Разом ці інструменти сприяють створенню бізнес-середовища, сприятливого для зростання МСП, структурної промислової адаптації, інновацій, інвестицій, цифрової трансформації та зеленого переходу (Європейська Комісія, 2008, 2015, 2020, 2021; Регламент (ЄС) 2021/523; Регламент (ЄС) 2021/695).

Україна досягла помітного прогресу в кількох сферах. Цифрові державні послуги спростили взаємодію бізнесу з державою; програма “Доступні кредити 5-7-9%” та гранти для переробної промисловості підтримали підприємства під час війни; дерегуляція усунула застарілі інструменти; а підходи смарт-спеціалізації регіонів були включені до політичних дискусій. Однак багато інструментів усе ще залишаються програмно орієнтованими, а не інституційно закріпленими. Це створює ризик того, що прогрес залежатиме від тимчасової політичної уваги, донорської підтримки або надзвичайних воєнних заходів, а не від стабільного врядування, сумісного з ЄС.

28–29 квітня 2025 року Україна та Європейська Комісія провели офіційну двосторонню скринінгову зустріч щодо Розділу 20 “Підприємництво та промислова політика” у Брюсселі. Українська сторона представила стан наближення політики та основні інструменти підтримки бізнесу й промислового розвитку. За інформацією Міністерства економіки, підготовка здійснювалася за участю Міністерства економіки, інших центральних органів виконавчої влади та Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції (Міністерство економіки України, 2025).

Українська делегація представила прогрес у таких сферах: промислова політика та промислові екосистеми; підтримка МСП; участь у Програмі Єдиного ринку ЄС; розвиток кластерів; доступ до фінансування; легка

промисловість; циркулярна економіка; корпоративна сталість; дерегуляція та цифровізація; соціальна економіка; а також відновлення металургії та інших промислових потужностей.

Результат скринінгу був позитивним, оскільки підтвердив, що Україна має політичну основу для наближення до стандартів ЄС у сфері підприємництва та промислової політики. Водночас скринінг також підкреслив необхідність швидшого впровадження Директиви ЄС про прострочені платежі (Late Payment Directive). Прострочені платежі є серйозною проблемою для МСП, оскільки затримка рахунків-фактур зменшує ліквідність, обмежує інвестиції та посилює залежність від дорогого короткострокового кредитування. Для України це питання є особливо важливим в умовах війни, коли багато МСП уже стикаються з пошкодженими активами, порушеною логістикою та нестабільним попитом.

Отже, цей скринінг слід розглядати як важливий етап у підготовці до вступу, але не як доказ повної готовності. Наступний етап має бути зосереджений на практичній реалізації: впровадженні принципів ЄС у законодавство та адміністративну практику, зміцненні регіональних механізмів реалізації та досягненні відчутних результатів для бізнесу.

3. Політика щодо МСП та Small Business Act for Europe

Small Business Act for Europe (SBA) визначає десять принципів політики щодо МСП, зокрема підприємництво, «другий шанс» для підприємців, чутливу до потреб бізнесу публічну адміністрацію, доступ до фінансування, участь у єдиному ринку, інновації, навички та інтернаціоналізацію (Європейська Комісія, 2008). SBA не є класичною директивою, але виступає ключовою політичною рамкою для підходу інституцій ЄС і держав-членів до розвитку МСП.

Україна інтегрувала елементи SBA у стратегії економічного розвитку, програми підтримки МСП та цифрові бізнес-послуги. Індекс політики МСП 2024 зазначає, що Україна покращила свої показники за всіма дванадцятьма вимірами оцінювання, попри вплив війни (ОЕСД та ін., 2024). Це свідчить про стійкість і безперервність політики.

Водночас принципи SBA ще не повністю інституціоналізовані як обов'язкові елементи регуляторної політики. Українське законодавство не містить комплексного механізму, який би вимагав від усіх міністерств і місцевих органів влади оцінювати вплив нових політик на МСП. Це знижує передбачуваність і створює ризик непропорційних адміністративних навантажень для малого бізнесу.

На національному рівні Україна має дієві інструменти підтримки МСП, включно з цифровими послугами, пільговим кредитуванням, грантами, інструментами підтримки експорту та консультаційними програмами. Однак на регіональному та місцевому рівнях спроможність впровадження залишається нерівномірною. Багато громад не мають спеціалізованого персоналу, даних про потреби місцевого бізнесу, спроможності підготовки проєктів і стабільних механізмів консультацій з підприємцями.

Ключовий розрив у впровадженні полягає не у відсутності політики підтримки МСП, а у відсутності стабільної та вимірювальної системи, яка поєднує національні інструменти політики з місцевими потребами бізнесу. Для інтеграції до ЄС Україна має продемонструвати, що політика щодо МСП працює не лише на рівні центральних програм, а й у регіонах, громадах і локальних економічних екосистемах.

4. Покращення регулювання та принципу "Think Small First" ("Спочатку думай про мале")

Порядок денний ЄС «Краще регулювання» сприяє політиці, що базується на доказах, оцінці впливу, спрощенні та консультаціях із зацікавленими сторонами (Європейська Комісія, 2015). У межах політики щодо МСП це тісно пов'язано з принципом «Спочатку думай про мале, який вимагає врахування потреб МСП на найранішому етапі розробки регуляторної політики.

В Україні існують процедури оцінки регуляторного впливу, однак їх практичне застосування залишається непослідовним. «SME test» ще не закріплений як обов'язковий і такі елементи політики, що підлягають примусовому виконанню. У результаті нові регуляції можуть формально проходити процедури оцінювання, але все одно створювати непропорційні витрати на дотримання вимог для малого бізнесу.

Результати опитувань бізнесу та аналізів державної політики й надалі вказують на адміністративну складність, непередбачуваність нормативно-правового регулювання та нерівномірність його застосування як на перешкоди для розвитку підприємництва. Ці перешкоди є особливо серйозними для мікро- та малих підприємств, які не мають юридичних відділів або фінансових резервів, щоб компенсувати часті зміни в законодавстві.

На місцевому рівні проблема має ще більш практичний характер. Підприємці часто стикаються з розрізненими процедурами отримання дозволів, суперечливим тлумаченням правил, дублюванням документів та обмеженим доступом до цифрових адміністративних послуг. Для забезпечення сумісності з нормами ЄС дерегуляцію слід оцінювати не лише за кількістю скасованих нормативних актів, а й за скороченням часу та витрат для бізнесу.

5. Конкурентоспроможність промисловості та Європейська промислова стратегія

Європейська промислова стратегія зосереджена на конкурентоспроможності, стійкості, промислових екосистемах, цифровій трансформації, декарбонізації та стратегічній автономії (Європейська комісія, 2020, 2021). Для України узгодження з цією стратегією є особливо важливим, оскільки відновлення промисловості безпосередньо пов'язане з реконструкцією, експортним потенціалом та інтеграцією у ланцюги створення вартості ЄС.

Промислова політика України частково відображає пріоритети ЄС, зокрема зелену трансформацію, розвиток переробної промисловості, розумну спеціалізацію та кластерні ініціативи. План “Ukraine Facility” також визначає переробну промисловість та виробництво з вищою доданою вартістю як важливі для економічної стійкості та відновлення.

Проте промислова політика залишається розрізненою. Україна ще не має повністю інтегрованої системи модернізації промисловості, узгодженої з промисловими екосистемами ЄС, якісною інфраструктурою, екологічними стандартами, цифровізацією та регіональною «розумною» спеціалізацією. Це обмежує можливості українських підприємств перейти від експорту сировини до виробництва з вищою доданою вартістю.

Основними викликами для промисловості є застаріла інфраструктура, воєнні руйнування, високі витрати на енергоносії, перебої в логістиці, обмежений доступ до довгострокового фінансування, нерівномірне впровадження стандартів ЄС та слабка координація кластерів. Багато підприємств хочуть увійти до ланцюгів постачання ЄС, але не мають сертифікації, обладнання, оборотних коштів або підтримки для адаптації продукції.

Регіональні та місцеві органи влади можуть відігравати важливу роль у забезпеченні промислової конкурентоспроможності шляхом визначення місцевих спеціалізацій, підтримки індустріальних парків та кластерів, координації розвитку робочої сили та налагодження зв'язків між підприємствами та службами з просування експорту та сертифікації. Однак багатьом місцевим органам влади бракує досвіду та фінансових інструментів, необхідних для ефективного виконання цієї ролі.

6. Фінансові та інноваційні інструменти для МСП

Інноваційна політика ЄС побудована навколо таких інструментів, як Horizon Europe та InvestEU, які підтримують дослідження, розвиток, інновації, стартапи, інвестиції та розподіл ризиків (Регламент (ЄС)

2021/523; Регламент (ЄС) 2021/695). Для України глибока участь у цих інструментах є важливою для технологічного оновлення та інтеграції до європейського інноваційного простору.

Інноваційна екосистема України перебуває на стадії розвитку, особливо в ІТ, оборонних технологіях, цифрових послугах і стартапах. Однак правове та фінансове середовище для венчурного капіталу, інвестицій у НДДКР та комерціалізації досліджень все ще є недостатньо розвиненим. Розрив між університетами, дослідницькими установами та бізнесом залишається значним.

Основними бар'єрами є обмежений венчурний капітал, недостатні стимули для приватних інвестицій у НДДКР, слабкий захист інвесторів, низький рівень комерціалізації досліджень та нерівномірна обізнаність щодо можливостей фінансування ЄС. Багато МСП формально мають право на участь у програмах ЄС, але їм бракує знань, мовної спроможності, мереж партнерств або співфінансування, необхідних для успішного подання заявок.

Отже, практичне завдання полягає не лише в покращенні доступу до фінансів, але й у підвищенні здатності їхнього засвоєння. Національні контактні пункти, регіональні центри підтримки бізнесу, університети та торгово-промислові палати повинні допомагати МСП готувати заявки, знаходити партнерів у ЄС та управляти вимогами щодо відповідності.

Таблиця оцінки гармонізації

Підсектор	Рівень гармонізації	Рівень впровадження	Головний виклик
Політика щодо МСП / SBA	Середній	Середній	Часткова інтеграція принципів SBA; слабкий моніторинг
Принцип «Think Small First»	Від низького до середнього	Низький	Відсутній обов'язковий SME test; непропорційні місцеві регуляторні навантаження
Промислова політика	Середній	Від середнього до низького	Застаріла інфраструктура, воєнні пошкодження, слабка реалізація кластерів
Фінанси та інновації	Середній	Від низького до середнього	Обмежений венчурний капітал, слабка комерціалізація НДДКР
Регіональне впровадження	Від низького до середнього	Низький	Нерівномірна спроможність громад і регіональних інституцій

Рекомендації

1. Інституціоналізувати принципи Small Business Act for Europe у національній політиці

Україна повинна інтегрувати десять принципів SBA до стратегічних документів, регуляторних процедур і систем моніторингу. Це має включати чітке закріплення відповідальності центральних органів виконавчої влади за політику щодо МСП та регулярну оцінку підтримки МСП із використанням сумісних із ЄС індикаторів. Метою є перехід від програмної підтримки до стабільної системи управління підприємництвом.

2. На законодавчому рівні запровадити принцип «Think Small First» та SME test (тест впливу на МСП)

Принцип «Think Small First» має стати обов'язковою складовою регуляторної політики. Проекти законів і нормативних актів повинні включати SME test, який оцінює адміністративні витрати, вимоги до звітності, ліцензійні умови та ризики дотримання для мікро-, малих і середніх підприємств. Це дозволить зменшити непропорційні навантаження та наблизити українське нормотворення до кращих практик регулювання ЄС.

3. Перетворити дерегуляцію на вимірюване скорочення витрат для бізнесу

Дерегуляцію слід оцінювати за практичними результатами: зменшення кількості документів, скорочення термінів видачі дозволів, зниження витрат на дотримання вимог та ширше використання цифрових процедур. Місцеві органи влади повинні оприлюднювати прості стандарти обслуговування для адміністративних процедур, пов'язаних з бізнесом, та контролювати, чи дотримуються їх насправді.

4. Посилити регіональний вимір політики розвитку підприємництва

Регіональні та місцеві органи влади повинні розробляти механізми підтримки бізнесу, пов'язані з місцевою економічною спеціалізацією. Сюди входять центри підтримки бізнесу, індустріальні парки, кластерні ініціативи, консультаційні послуги щодо стандартів ЄС, а також цільова підтримка підприємств у прифронтових, звільнених від окупації та відновлюваних регіонах. Регіональний рівень повинен стати сполучною ланкою між національною політикою, орієнтованою на ЄС, та реальними потребами підприємств.

5. Узгодити промислову політику з Європейською промисловою стратегією

Україна повинна зосередити відновлення промисловості на цифровізації, зеленій трансформації, енергоефективності, принципах циркулярної економіки та інтеграції у ланцюги створення вартості ЄС. Промислові парки та кластери слід пов'язувати з розвитком кадрового потенціалу, підтримкою експорту, послугами з сертифікації та передачею технологій, а не розглядати їх лише як інфраструктурні проекти.

6. Покращити доступ МСП до програм ЄС та інноваційного фінансування.

Україна повинна розширити практичну підтримку участі МСП у програмах ЄС, зокрема Horizon Europe, інструментах, пов'язаних із InvestEU, Програмі єдиного ринку та інших ініціативах ЄС. Регіональні центри підтримки бізнесу мають допомагати підприємствам визначати конкурси, формувати партнерства, готувати заявки та виконувати вимоги щодо звітності. Це особливо важливо для малих підприємств поза межами Києва та великих регіональних центрів.

7. Підтримка сертифікації та дотримання вимог ринку ЄС

Багато українських МСП не можуть увійти до ланцюгів постачання ЄС через відсутність сертифікації, систем управління якістю, адаптації продукції або знань стандартів ЄС. Регіональні органи влади, торгово-промислові палати та установи з просування експорту повинні створити консультаційні програми з оцінки відповідності, стандартів сталого розвитку та готовності до експорту.

8. Створити практичні консультаційні платформи у співпраці з бізнесом

Консультації з підприємцями мають стати регулярними та заснованими на доказах. Регіони та муніципалітети повинні створити постійні бізнес-ради або галузеві платформи, де МСП, бізнес-асоціації, місцева влада, освітні установи та агенції розвитку спільно визначають регуляторні бар'єри, потреби ринку праці та інвестиційні пріоритети.

Висновки

Прогрес України за Розділом 20 підтверджує її рух до економічної та промислової політики ЄС. Країна розробила важливі інструменти підтримки МСП, дерегуляції, цифровізації та промислового відновлення, а успішний скринінг 2025 року показав, що Україна здатна презентувати узгоджену політичну повістку Європейській Комісії.

Водночас рівень гармонізації залишається помірним, оскільки основною проблемою є імплементація. Підхід ЄС до підприємницької та промислової політики базується на передбачуваному регулюванні, сильних інституціях підтримки МСП, інноваційній спроможності, конкурентних промислових екосистемах та

ефективному регіональному впровадженні. Україна досягла прогресу в усіх цих сферах, але результати залишаються нерівномірними між секторами та територіями.

Наступний етап євроінтеграції має зосередитися на інституціоналізації Small Business Act і принципу «Think Small First» у щоденному процесі формування політики, зменшенні регуляторних витрат для МСП, посиленні регіональних систем підтримки бізнесу та узгодженні промислового відновлення з Європейською промисловою стратегією. Для громад і регіональних органів влади Розділ 20 має стати практичною програмою місцевої конкурентоспроможності: менше адміністративних бар'єрів, сильніші МСП, кращий доступ до програм ЄС, модернізована промислова інфраструктура та глибша інтеграція до європейських ланцюгів створення вартості.

Громади повинні надавати пріоритет інвестиційно готовим проектам: індустріальним паркам, бізнес-інкубаторам із консультаційною підтримкою, сервісам підготовки до експорту, кластерним ініціативам, пов'язаним із місцевою спеціалізацією, а також центрам підтримки МСП, здатним допомагати підприємцям отримувати доступ до національних і програм ЄС. Регіони також повинні збирати дані про місцеві бар'єри для бізнесу, включно із затримками дозволів, дефіцитом робочої сили, доступом до фінансування та інфраструктурними вузькими місцями.

Загалом рух України до ЄС у межах Розділу 20 є стратегічно позитивним, але все ще неповним. Успіх залежатиме від того, чи зможуть національні реформи, орієнтовані на ЄС, дати відчутні результати для підприємств, працівників і громад по всій Україні. Оборонна промисловість має стати наріжним каменем промислового відновлення України та її майбутнього внеску в європейську безпеку. Воєнне виробництво, військові технології, дрони, інновації подвійного призначення та ремонтні спроможності вже продемонстрували здатність України розробляти промислові рішення в умовах надзвичайного тиску. У контексті вступу до ЄС цей потенціал слід пов'язати з європейською оборонно-промисловою співпрацею, інноваційним фінансуванням, гармонізацією стандартів та інтеграцією до ланцюгів постачання ЄС. Посилення оборонно-промислової бази не лише підтримало б потреби безпеки України, але й позиціонувало б країну як важливого партнера в формуванні нової європейської оборонної екосистеми.

Верховенство права, антикорупційна політика та узгодження основоположних прав України в контексті вступу до ЄС

Розділ 23: Судова влада та основоположні права

Короткий зміст

Розділ 23 є одним із найважливіших для України з політичної та інституційної точок зору, оскільки він стосується функціонування судової системи, боротьби з корупцією, захисту основних прав та інституційних

гарантій, від яких залежить, чи будуть реформи, спрямовані на наближення до стандартів ЄС, реалізовані на практиці. У звіті Європейської комісії про Україну за 2025 рік оцінюється, що Україна має певний рівень готовності у сферах судової системи, боротьби з корупцією та основних прав, при цьому наголошується, що реформи мають тривати, а інституційна незалежність – зберігатися.

Україна досягла помітного прогресу в умовах воєнного часу. Вища рада правосуддя та Вища кваліфікаційна комісія суддів відновили роботу після попередніх інституційних блокувань; Служба дисциплінарних інспекторів почала функціонувати у грудні 2024 року; антикорупційна інфраструктура продовжила демонструвати результати; а уряд затвердив Дорожню карту верховенства права як частину рамки вступу до ЄС у 2025 році.

Водночас у цьому розділі зберігається розрив між формальним правовим наближенням і практичною імплементацією. Судова система продовжує відчувати критичний кадровий дефіцит, особливо в апеляційних і місцевих судах. Дисциплінарна практика залишається нерівномірною. Незалежність прокуратури є вразливою до надмірного ієрархічного контролю. Антикорупційні інституції залишаються під впливом політичного тиску, що було продемонстровано спробою в липні 2025 року послабити автономію НАБУ та САП, за якою послідувала коригувальна законодавча реакція після критики з боку внутрішніх і міжнародних партнерів (Reuters, 2025; Associated Press, 2025).

Реформи у сфері основних прав також залишаються нерівномірними. Україна розробила важливі стратегії щодо деінституціалізації, прав дитини та інтеграції людей з інвалідністю, проте їхнє впровадження на регіональному та місцевому рівнях відбувається повільно та обмежується браком ресурсів. Залишаються давні прогалини у сферах захисту персональних даних, антидискримінаційного законодавства, цивільних партнерств, реєстрації злочинів на ґрунті ненависті, реалізації прав меншин, мирних зібрань та захисту від SLAPP-позовів. Тому для інтеграції України до ЄС розділ 23 оцінюватиметься не лише через прийняті закони, а й через надійність, незалежність та регіональне впровадження цих реформ.

1. Незалежність судової влади

Незалежність судової влади є ключовим елементом верховенства права та центральною умовою вступу до ЄС. Конституційна система України формально гарантує незалежність суддів, тоді як Вища рада правосуддя (ВРП) та Вища кваліфікаційна комісія суддів (ВККС) відіграють основну інституційну роль у судовому врядуванні, доборі, дисциплінарних процедурах і кар'єрному просуванні суддів.

У 2024–2025 роках Україна досягла прогресу шляхом відновлення роботи органів судового врядування після попередніх інституційних блокувань. Відновлення діяльності ВРП і ВККС, а також залучення міжнародних експертів до ключових процедур добору допомогли відновити інституційну основу судової реформи. Початок роботи Служби дисциплінарних інспекторів у грудні 2024 року також став важливим кроком у розгляді накопичених дисциплінарних справ (Вища рада правосуддя, 2024, 2026).

Проте незалежність судової влади залишається неповною. До основних ризиків належать тиск на інститути управління судовою системою, непослідовна дисциплінарна практика, слабкий інституційний потенціал, недостатнє фінансування та недовіра з боку громадськості. Європейська комісія продовжує наголошувати на необхідності забезпечення прозорого та заснованого на заслугах відбору суддів, а також збереження ролі незалежних експертів у управлінні судовою системою (Європейська комісія, 2025).

Відбір суддів та роль міжнародних експертів

Підбір суддів залишається однією з найбільш чутливих сфер реформи. У 2024–2025 роках Вища кваліфікаційна комісія суддів України продовжувала проводити конкурси на посади в місцевих та апеляційних судах, однак цей процес уповільнюється через нестачу персоналу, обмеженість приміщень, залежність від паперових процедур та значний зовнішній тиск. Подальше використання нецифрових робочих

процесів, зокрема паперових судових досьє, спричиняє затримки, яких можна уникнути, та підриває прозорість.

Громадська рада доброчесності залишається важливим інструментом перевірки кандидатів на відповідність критеріям доброчесності та етики, однак вона також стикається з обмеженнями спроможності. Втрата або скорочення донорської підтримки, затримки в опрацюванні досьє та недостатнє використання колегіальних механізмів ухвалення рішень зменшують її здатність ефективно впливати на процес відбору.

Міжнародні експерти залишаються ключовими для забезпечення довіри до процедур відбору суддів у найбільш чутливих випадках. Їхня роль у відборі суддів Вищого антикорупційного суду та у формуванні органів судового врядування була широко визнана як один із найсильніших запобіжників від інституційного захоплення. Будь-яке майбутнє формування ВККС повинно, відповідно, передбачати участь незалежних міжнародних експертів із реальними повноваженнями голосу.

Дисциплінарна відповідальність суддів

Дисциплінарна відповідальність є необхідною для захисту як доброчесності судової влади, так і її незалежності. У 2024 році Вища рада правосуддя повідомила про тисячі дисциплінарних скарг і понад сто рішень про притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності. Створення та запуск Служби дисциплінарних інспекторів ознаменували новий етап у подоланні накопиченого беклогу скарг і підвищенні професійності дисциплінарних проваджень (Вища рада правосуддя, 2025, 2026).

Водночас зберігаються певні слабкі місця. Скорочений фактичний склад Вища рада правосуддя може сповільнювати розгляд рішень дисциплінарних палат. Різні дисциплінарні палати іноді застосовують непослідовні стандарти до подібної поведінки. Деякі судді уникають відповідальності через строки давності або різне тлумачення процесуальних правил. Громадські організації також висловлюють занепокоєння, що окремі запропоновані зміни до дисциплінарних процедур можуть послабити громадський контроль або ускладнити притягнення суддів до відповідальності.

Прокуратура

Незалежність органів прокуратури є ще одним ключовим елементом Розділу 23. Дорожня карта верховенства права України та реформа прокуратури спрямовані на посилення кар'єрного просування на основі заслуг, самоврядування прокурорів, автоматизованого розподілу справ і цифровізації. Водночас рекомендації GRECO щодо незалежності та самоврядування прокуратури залишаються виконаними лише частково (GRECO, 2017; Reform Delivery Office, 2025).

Ключовим невирішеним питанням залишається процесуальна незалежність окремих прокурорів. Український кримінально-процесуальний кодекс досі надає старшим прокурорам широкі повноваження щодо заміни або усунення прокурорів з провадження у справах без достатніх гарантій. Зміни в законодавстві 2025 року, які розширили повноваження Генерального прокурора щодо матеріалів справ та процесуальних рішень, викликали занепокоєння щодо надмірної централізації та можливого політичного впливу. Призначення Генерального прокурора також залишається політично чутливим питанням, оскільки не існує повністю конкурентної процедури призначення, яка передбачала б самоврядування прокуратури та залучення незалежних експертів.

2. Ефективність правосуддя

Ефективність правосуддя є практичним показником того, чи може бути реалізовано право на справедливий судовий розгляд. У контексті вступу до ЄС це передбачає дотримання розумних строків, прийняття навантаження на суди, доступність процедур, передбачуваність судової практики та достатню чисельність персоналу. Україна забезпечила функціонування судів попри війну, проте статистичні дані свідчать про серйозні системні недоліки.

Найважливішою структурною причиною неефективності є нестача суддів. За даними Вища кваліфікаційна комісія суддів України щодо вакантних посад, апеляційні суди та спеціалізовані суди є особливо недоукомплектованими. Це безпосередньо впливає на формування колегій суддів, тривалість судових проваджень і здатність судів дотримуватися встановлених законом строків розгляду справ.

Рівень суду	Суддівські посади	Судді, що перебувають на посаді	Вакантні посади	Рівень укомплектованості штатів
Appeal courts	1,357	632	725	46.6%
Higher specialised courts	120	40	80	33.3%
Supreme Court	196	146	50	74.5%
Local courts	4,924	3,521	1,403	71.5%

Джерело: Вища кваліфікаційна комісія суддів України, дані щодо вакантних посад станом на січень 2026 року.

Найбільший дефіцит суддів спостерігається у великих містах та промислових регіонах, зокрема в Києві, Дніпрі, Харкові та Одесі, а також у невеликих місцевих судах, де відсутність навіть одного судді може призвести до зупинки судочинства. У апеляційних судах рівень вакансій, що перевищує 50 %, ускладнює формування суддівських колегій, особливо у кримінальних та адміністративних справах.

Верховний Суд залишається перевантаженим. У 2024 році він отримав понад 90 000 справ і розглянув приблизно 87 000. У першому півріччі 2025 року він продовжив отримувати десятки тисяч процесуальних звернень. Такий обсяг навантаження обмежує здатність Суду зосереджуватися на своїй конституційній функції забезпечення єдності судової практики (Верховний Суд, 2025).

Основними причинами є слабкі касаційні фільтри, надмірний формалізм, обмежене використання письмового провадження та відсутність механізмів попереднього звернення з апеляційних судів. Органи державної влади також продовжують ігнорувати усталену практику Верховного Суду, що створює повторні судові спори у сферах, де правові позиції вже є чітко визначеними.

3. Боротьба з корупцією

Україна створила спеціалізовану антикорупційну інфраструктуру, що включає НАБУ, САП, НАЗК та Вищий антикорупційний суд. За оцінкою Європейської Комісії, інституційна рамка загалом залишається ефективною, однак її незалежність і спроможність потребують подальшого захисту.

Зовнішній незалежний аудит НАБУ у 2025 році став важливою віхою. Він встановив, що НАБУ є суттєво ефективним у розслідуваннях та міжнародному співробітництві, тоді як загальна ефективність була оцінена як помірною та супроводжувалася рекомендаціями щодо внутрішнього контролю, інформаційної безпеки, стратегічного управління та міжвідомчої взаємодії.

Спроба послабити автономію НАБУ та САП, зроблена в липні 2025 року, викрила вразливість антикорупційних інституцій до політичного втручання. Подальше відновлення їхньої незалежності після громадських протестів та міжнародної критики стало позитивним кроком, однак цей випадок продемонстрував, що формальна інституційна структура є недостатньою без надійних політичних та правових гарантій.

Показники НАБУ	2021	2022	2023	2024	H1 2025
Зареєстровані заяви про кримінальні правопорушення	633	456	641	671	370

Особи, яким повідомлено про підозру	124	187	290	231	115
Обвинувальні акти, особи	129	129	233	243	154
Остаточні обвинувальні вироки	32	36	64	90	62

Джерело: Звіти НАБУ та матеріали моніторингу громадянського суспільства.

Вищий антикорупційний суд

Вищий антикорупційний суд залишається ключовим елементом антикорупційного ланцюга. Використання угод про визнання винуватості після змін, ухвалених у 2024 році, сприяло поверненню активів і пришвидшенню окремих проваджень. Водночас навантаження на Суд продовжує зростати, тоді як кількість суддів і матеріально-технічна база залишаються недостатніми. Строки давності, процесуальні зловживання та автоматичне закриття проваджень у деяких випадках продовжують підривати підзвітність.

Антикорупційна політика України має переважно централізований характер. Такий підхід виявився ефективним у боротьбі з корупцією на високому рівні, однак він не дозволяє повною мірою врахувати ризики корупції на місцевому рівні у сферах землеустрою, видачі дозволів на будівництво, місцевих закупівель, надання адміністративних послуг та розподілу коштів регіонального бюджету. Державна антикорупційна програма на 2023–2025 роки включає кілька відповідних пріоритетних напрямків, але корупція в органах місцевого самоврядування не розглядається як окремий напрямок політики (Кабінет Міністрів України, 2023).

Обласні адміністрації та ради зобов'язані реалізовувати регіональні антикорупційні програми, проте рівень їх виконання та звітність є неоднаковими. Деякі регіональні органи не публікують звіти регулярно; інші ж повідомляють про надто високі показники виконання без доказів реального впливу. Використання воєнного стану як загального виправдання невиконання також є проблематичним, особливо з огляду на те, що деякі прифронтові або високоризикові регіони все ж демонструють прогрес у впровадженні антикорупційних заходів.

4. Основоположні права

Основоположні права є центральним елементом Розділу 23 та статті 2 Договору про Європейський Союз, яка визначає повагу до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та прав людини, включно з правами меншин, як базові цінності ЄС. Для України викликом є забезпечення того, щоб ці стандарти були не лише відображені в національному законодавстві, але й послідовно впроваджувалися в усіх регіонах в умовах воєнного часу.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини відіграє наскрізну роль у процесі вступу до ЄС. У щорічній доповіді за 2024 рік Омбудсман наголосив, що мандат інституції є релевантним для всіх переговорних кластерів і розділів (Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, 2025).

Законопроект про Уповноваженого, зареєстрований у квітні 2025 року, має на меті наблизити українське законодавство до Паризьких принципів та Венеційських принципів Ради Європи. Водночас аналіз громадянського суспільства свідчить, що проєкт потребує подальшого доопрацювання, зокрема щодо прозорості процедури відбору, участі громадськості та обсягу контрольних повноважень Омбудсмана (ZMINA Human Rights Centre, 2025).

Фінансові та кадрові ресурси залишаються суттєвою проблемою. Належне фінансування є необхідним для ефективної роботи регіональних представників і Національного превентивного механізму, особливо для

моніторингу місць несвободи та установ у регіонах, які постраждали від війни (European Union Agency for Fundamental Rights, 2021).

Деінституціалізація, права осіб з інвалідністю та захист дітей

Деінституціалізація є ключовою реформою, сумісною з підходами ЄС. Україна ухвалила стратегії щодо дорослих осіб з інвалідністю та людей похилого віку, а також щодо права кожної дитини зростати в сімейному середовищі. Ці документи загалом узгоджуються з Конвенцією ООН про права осіб з інвалідністю, Європейським стовпом соціальних прав, Стратегією ЄС щодо прав осіб з інвалідністю та Європейською гарантією для дітей (Кабінет Міністрів України, 2024a, 2024b; Європейська Комісія, 2021a, 2021b).

Головною проблемою залишається практична реалізація. Військові руйнування, переміщення населення, відсутність комунальних послуг та недостатність місцевих бюджетів уповільнюють перехід від інституційного догляду до підтримки на рівні громади. Ризик є особливо серйозним для людей, які перебувають у закладах поблизу лінії фронту або в установах без належних укріплень та планів евакуації.

Україна також досягла прогресу у сфері правосуддя, орієнтованого на дітей, зокрема завдяки пілотним проектам та спеціалізації судової системи у справах сім'ї та дітей. Ці кроки слід поширити на національний рівень та пов'язати зі стандартами підготовки суддів, прокурорів, соціальних працівників та служб захисту дітей.

Антидискримінація, злочини на ґрунті ненависті та права ЛГБТК+

Законодавча база України у сфері боротьби з дискримінацією залишається неповною. Захист від дискримінації за такими ознаками, як сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність, стан здоров'я та статус внутрішньо переміщеної особи, або не є достатньо чітко визначеним, або слабо забезпечується на практиці.

Кримінально-правові положення щодо злочинів на ґрунті ненависті та мови ворожнечі також потребують подальшого узгодження зі стандартами ЄС, включно з Рамковим рішенням Ради 2008/913/ЖНА та Директивою 2012/29/ЄС про права потерпілих. В Україні відсутня комплексна та послідовна система збору даних щодо злочинів на ґрунті ненависті. Законопроект про протидію дискримінації був зареєстрований, але потребує подальшого доопрацювання та просування в парламенті.

Відсутність юридичного визнання зареєстрованих цивільних партнерств залишається давньою проблемою для представників ЛГБТК+ спільноти. Відповідний законопроект перебуває на розгляді з 2023 року, незважаючи на його зв'язок із програмою інтеграції до ЄС. Це обмежує доступ до основних прав у сферах сім'ї, власності, спадкування, охорони здоров'я та військової служби.

Захист персональних даних та свобода ЗМІ

Захист персональних даних є чутливою сферою *acquis* ЄС, що регулюється GDPR. Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає співпрацю щодо забезпечення високого рівня захисту персональних даних. Законопроекти про персональні дані та наглядовий орган перебувають у розробці вже кілька років, а Європейська Комісія неодноразово зазначала затримки у цій сфері (Угода про асоціацію, 2014; Європейська Комісія, 2025; Регламент (ЄС) 2016/679).

Свобода слова та свобода ЗМІ загалом залишаються під захистом у воєнних умовах, проте напади на журналістів та розслідувальні ЗМІ, як і раніше, викликають занепокоєння. Україна повинна просувати законодавство щодо захисту від SLAPP-позовів відповідно до Директиви (ЄС) 2024/1069 та рекомендацій Ради Європи. Інші зміни у сфері медіа, пов'язані з Європейським актом про свободу медіа та *acquis* у сфері аудіовізуальних медіа, також мають продовжуватися, але їх слід впроваджувати через прозорі консультації з громадянським суспільством та медійними організаціями.

Свобода зібрань, совісті та права меншин

Практика щодо проведення мирних зібрань залишається неоднаковою в різних регіонах. Деякі області встановлюють широкі заборони або обмежувальні умови, тоді як в інших загальних правил немає. Обмеження в умовах війни можуть бути виправдані в конкретних ситуаціях, пов'язаних із безпекою, але вони мають залишатися пропорційними, юридично чіткими та враховувати відстань від місць активних бойових дій.

Захист національних меншин залишається політично чутливим питанням і важливим для вступу до ЄС, особливо у відносинах із сусідніми державами-членами ЄС. Україна ухвалила закон про національні меншини та план дій, але їхнє виконання залишається нерівномірним.

Таблиця рівня гармонізації

Підсектор	Приблизний рівень узгодженості	Рівень впровадження	Головний виклик
Незалежність судової влади	Від середнього до високого	Середній	Нестача кадрів, послідовність у застосуванні дисциплінарних заходів, збереження постійної участі міжнародних експертів у процесі відбору
Ефективність правосуддя	Середній	Від низького до середнього	Накопичення нерозглянутих справ, процесуальні затримки, слабка цифровізація, перевантаженість Верховного Суду
Прокуратура	Середній	Від середнього до низького	Недостатні гарантії процесуальної незалежності та політизоване призначення Генерального прокурора
Антикорупційна політика	Від середнього до високого	Середній	Необхідність збереження незалежності НАБУ, САП і ВАКС; строки давності; регіональні корупційні ризики
Основоположні права	Середній	Середній	Прогалини в імplementації деінституціалізації, антидискримінаційної політики та захисту персональних даних

Рекомендації

1. Судова система та реформа прокуратури

❖ **Зберегти добросовісний підхід до відбору суддів і дисциплінарних стандартів шляхом підтримання вирішальної ролі міжнародних експертів у майбутньому формуванні ВККС та інших органів добору суддів із високими вимогами до добросовісності, забезпечення стабільної підтримки Громадської ради добросовісності та недопущення законодавчих змін, які послаблюють механізми подання громадських скарг або створюють штучні бар'єри у вигляді строків давності.**

❖ **Прискорити укомплектування штатів судів та їхню цифровізацію, особливо на апеляційному рівні, шляхом проведення конкурсів, заповнення пріоритетних вакансій, використання тимчасового відрядження у випадках, коли суди стикаються з гострою нестачею кадрів, а також**

запровадження електронних судових досьє, цифрових матеріалів справ, електронного вручення документів та безпечних дистанційних судових засідань.

❖ **Підвищити ефективність судочинства, одночасно забезпечуючи гарантії справедливого судового розгляду через** розширення застосування спрощених та письмових процедур у відповідних випадках, запровадження більш суворих касаційних фільтрів, автоматичного контролю за дотриманням процесуальних строків, а також розробки механізму попереднього розгляду повторюваних правових питань.

❖ **Посилити незалежність та підзвітність прокуратури** шляхом запровадження вимоги щодо обґрунтування рішень про відсторонення прокурорів від справ, створення механізму оскарження відповідно до рекомендацій GRECO, а також запровадження більш прозорої та заснованої на професійних якостях процедури призначення Генерального прокурора.

2. Боротьба з корупцією та регіональна підзвітність

❖ **Забезпечити незалежність і спроможність антикорупційних інституцій** через посилення законодавчих гарантій для НАБУ, САП і ВАКС, збільшення судової та адміністративної спроможності ВАКС, а також усунення процесуальних прогалин, які дозволяють завершувати справи про корупцію на високому рівні без остаточного притягнення до відповідальності.

❖ **Посилити реалізацію регіональних антикорупційних заходів** шляхом запровадження єдиної цифрової системи звітності для обласних та місцевих антикорупційних програм, запровадження вимоги щодо своєчасного оприлюднення звітів про хід реалізації, а також переходу від формального підрахунку заходів до показників, що базуються на результатах, у сферах підвищеного ризику, таких як земельні відносини, будівництво, державні закупівлі та адміністративні послуги.

❖ **Створити спеціальну систему оцінки ризиків корупції в органах місцевого самоврядування**, яка б визначала ризики, характерні для муніципалітетів, обласних адміністрацій та комунальних підприємств, із використанням стандартних показників, відкритих даних та передбачала б адекватні наслідки у разі систематичного невиконання вимог щодо звітності або неналежного виконання.

3. Основоположні права та вразливі групи

❖ **Посилити інституцію Омбудсмана та регіональний моніторинг прав людини** через доопрацювання законопроекту про Омбудсмана відповідно до Паризьких і Венеційських принципів, забезпечення прозорої процедури відбору та стабільного фінансування регіональних представників і Національного превентивного механізму, особливо в регіонах, що постраждали від війни.

❖ **Надати пріоритет захисту вразливих груп населення на регіональному та місцевому рівнях** шляхом прискорення планування евакуації та переселення з місць ув'язнення, інтернатних закладів та дитячих установ, розташованих поблизу зон бойових дій, а також шляхом фінансування послуг на рівні місцевих громад, індивідуальної допомоги, підтримки в повсякденному житті та догляду в сімейних умовах.

❖ **Посилити на практиці захист рівності та протидію злочинам на ґрунті ненависті** через прийняття більш жорсткого законодавства щодо боротьби з дискримінацією та злочинами на ґрунті ненависті, а також шляхом створення стандартизованої системи збору даних за участю поліції, прокуратури, судів, служб підтримки жертв та регіональних адміністрацій.

❖ **Узгодити захист персональних даних і гарантії громадянського простору зі стандартами ЄС** шляхом ухвалення законодавства, узгодженого з GDPR, створення незалежного наглядового органу, просування механізмів захисту від SLAPP-позовів та посилення гарантій для журналістів і розслідувальних медіа.

Висновки

Прогрес України у розділі 23 свідчить про очевидний рух у напрямку до системи верховенства права та дотримання основоположних прав людини, що діє в ЄС. Країна зберегла працездатні судові та антикорупційні інституції в умовах повномасштабної війни, ухвалила стратегічні дорожні карти, необхідні для вступу, та продовжила законодавчу роботу у сферах, пов'язаних із судовим управлінням, боротьбою з корупцією, правами людини та основними свободами.

Водночас розділ 23 залишається однією з найскладніших складових процесу вступу України до ЄС. ЄС оцінюватиме не лише прийняття законодавства, а й те, чи є інституції незалежними, чи є суди доступними та ефективними, чи можуть антикорупційні органи діяти без політичного тиску, а також чи захищаються основні права на практиці в усіх регіонах.

Тому для вступу України до ЄС розділ 23 слід розглядати як програму правових та інституційних перетворень. Його успіх залежатиме від стабільних міжнародних гарантій, надійних внутрішніх інституцій, достатніх ресурсів та спроможності регіональних і місцевих органів влади впроваджувати реформи у повсякденному управлінні.

Управління правосуддям і безпекою в умовах війни

Розділ 24 про правосуддя, свободу та безпеку

Короткий зміст

Розділ 24 “Правосуддя, свобода та безпека” входить до Кластеру 1 “Основи вступного процесу” та є одним із найчутливіших розділів процесу вступу України до ЄС. Він охоплює управління кордонами, правила, пов'язані зі Шенгенською зоною, візову політику, міграцію та надання захисту, співробітництво правоохоронних органів, організовану злочинність, тероризм, торгівлю людьми, наркотики, судове співробітництво у кримінальних і цивільних справах, а також пов'язані політики безпеки.

Незважаючи на повномасштабну війну, Україна зберегла механізм лібералізації візового режиму, продовжила співпрацю з агентствами ЄС та зберегла базовий державний потенціал. Водночас у Звіті Європейської комісії щодо України за 2025 рік зазначається, що необхідна подальша робота в сферах інтегрованого управління кордонами, міграційних та асильюмних процедур, боротьби з організованою злочинністю, співпраці правоохоронних органів, а також приведення національних норм у відповідність до шенгенського *acquis*.

Особливо важливим є регіональний вимір. Після вступу України до ЄС її західні та південно-західні кордони стануть частиною зовнішнього кордону Союзу. Водночас багато політик, передбачених у розділі 24, реалізуються на місцевому рівні: виявлення та підтримка жертв торгівлі людьми, допомога мігрантам та особам без громадянства, співпраця з прикордонними громадами, запобігання експлуатації та співпраця місцевої поліції. Тому національне законодавство має супроводжуватися його ефективним виконанням у регіонах та громадах.

Основні прогалини у впровадженні стосуються розрізненої координації між державними органами, обмеженої кількості вимірюваних показників у сфері інтегрованого управління кордонами, недостатнього місцевого потенціалу для виявлення та надання підтримки жертвам торгівлі людьми, обмеженого доступу до процедур надання захисту, відсутності повноцінно розробленої політики інтеграції мігрантів, а також

неповної адаптації правил співпраці між правоохоронними органами та обміну інформацією до стандартів ЄС.

1. Управління кордонами та візова політика

Управління кордонами є стратегічно важливим, оскільки після вступу України її кордони стануть зовнішніми кордонами ЄС. Рамка ЄС вимагає узгодження з Шенгенським кодексом про кордони, правилами щодо зобов'язань перевізників, даними пасажирів, співпрацею з Frontex, стандартами Шенгенської оцінки та принципами інтегрованого управління кордонами. Відповідні орієнтири включають Регламент (ЄС) 2016/399, Директиву Ради 2001/51/ЄС, Директиву 2004/82/ЄС, Директиву (ЄС) 2016/681, Регламент (ЄС) 2019/1896 та Регламент (ЄС) 2022/922.

Україна ухвалила та впроваджує елементи інтегрованого управління кордонами, включно з планом дій на 2023–2025 роки. Однак Європейська Комісія та українські експертні оцінки продовжують підкреслювати необхідність чітких вимірюваних індикаторів, посилення міжвідомчої координації та нового рамкового механізму впровадження на 2026–2030 роки (Європейська Комісія, 2025; Europe without Barriers, 2024).

Візова політика розвинута краще, ніж політика управління кордонами. Україна продовжує відповідати критеріям режиму лібералізації візового режиму ЄС, але для повної підготовки до вступу необхідне більш тісне узгодження українського візового списку зі шенгенськими візовими списками ЄС. Це включає поступове узгодження з “білим списком” та “чорним списком” третіх країн ЄС. Хоча повне узгодження візових списків зазвичай завершується на пізніших етапах переговорів про вступ, підготовча робота має розпочатися раніше, щоб уникнути політичного та адміністративного тиску на завершальному етапі.

Головною практичною проблемою є не відсутність офіційних правил управління кордонами, а нерівномірне впровадження інтегрованого управління кордонами в різних установах. Управління кордонами залежить від скоординованої роботи Державної прикордонної служби, Державної митної служби, Державної міграційної служби, Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки України, Міністерства закордонних справ та місцевих органів влади в прикордонних регіонах.

Умови воєнного часу ускладнюють реалізацію. Деякі прикордонні райони стикаються з обмеженнями безпеки, тоді як інші зазнають впливу посиленого руху людей, гуманітарних перевезень, військової логістики та порушеної інфраструктури. Це робить управління кордонами на основі ризиків, цифровізацію, навчання та міжвідомчий обмін інформацією особливо важливими.

2. Боротьба з організованою злочинністю, тероризмом та торгівлею людьми

Боротьба з торгівлею людьми є складовою як політики безпеки ЄС, так і захисту прав людини. Стаття 79 Договору про функціонування Європейського Союзу пов'язує спільну міграційну політику з запобіганням торгівлі людьми, тоді як статті 16 і 22 Угоди про асоціацію між ЄС та Україною створюють рамку для співпраці у сферах міграції, контрабанди мігрантів, торгівлі людьми та організованої злочинності.

Нормативно-правова база України щодо протидії торгівлі людьми загалом узгоджується зі стандартами ЄС, однак залишаються важливі прогалини. Повна імплементація Директиви 2011/36/ЄС та Директиви (ЄС) 2024/1712 потребує посилення правил щодо ненакладення покарання на жертв, конфіскації активів, визнання примусу та вразливості, надання підтримки жертвам сексуальної та трудової експлуатації, а також включення нових форм експлуатації.

Директива (ЄС) 2024/1712 розширила рамки боротьби ЄС з торгівлею людьми, прямо включивши до переліку форм експлуатації примусові шлюби, незаконне усиновлення та експлуатацію сурогатного материнства. Кримінальне законодавство України ще не повністю відображає цей оновлений підхід ЄС. Це особливо актуально, оскільки в Україні існує значний сектор сурогатного материнства, а бідність у воєнний час може підвищити вразливість до примусових або експлуататорських домовленостей.

Повномасштабна війна збільшила ризики торгівлі людьми. Масове переміщення населення, втрата доходів, розлучення сімей, нелегальне перетинання кордонів та вразливість жінок, дітей і чоловіків, які втікають від мобілізації або окупації, створюють умови, в яких може зростати експлуатація. Ризики включають трудову експлуатацію, сексуальну експлуатацію, примусове залучення до злочинної діяльності, експлуатацію дітей та примусові практики на територіях, що перебувають під контролем Росії.

Найбільший пробіл у реалізації заходів спостерігається на місцевому рівні. Жертвам часто доводиться звертатися за визнанням та допомогою до структур регіонального чи районного рівня, тоді як муніципалітети та громади недостатньо залучені до процесів виявлення, перенаправлення та надання підтримки. Це ускладнює доступ до захисту, особливо в невеликих громадах та для внутрішньо переміщених осіб. Місцевим органам влади також часто бракує кваліфікованого персоналу, безпечних каналів перенаправлення та стабільного фінансування служб підтримки жертв.

3. Міграція та надання захисту

Міграція та захист залишаються одними з найслабших сфер узгодження в межах Розділу 24. Україні все ще необхідно наблизити своє законодавство до правил ЄС щодо громадян третіх країн, возз'єднання сімей, довгострокового проживання, моделі Блакитної карти ЄС, внутрішньокорпоративних переведень, сезонних працівників, єдиного дозволу на проживання та роботу, процедур надання захисту, умов прийому та політики інтеграції.

У звіті Європейської комісії про Україну за 2025 рік зазначається, що Україна має продовжувати приведення своєї міграційної та системи надання захисту у відповідність до стандартів ЄС. Експертний моніторинг також вказує на серйозні прогалини у доступі до процедур захисту та умовах прийому (AIDA, 2025; “Європа без бар'єрів”, 2025).

Особливо гострим питанням є Закон № 2952-IX, яким було запроваджено воєнні зміни, що стосуються іноземців та осіб без громадянства. Громадянське суспільство та організації, що стежать за дотриманням прав біженців, критикують цей закон, оскільки він обмежує доступ до надання захисту на кордоні та надає Державній прикордонній службі та Службі безпеки дискреційні повноваження щодо примусового виселення іноземців та осіб без громадянства без попереднього рішення суду (AIDA, 2025). Такі повноваження викликають занепокоєння з огляду на принцип non-refoulement (недопустимості примусового повернення), який закріплений у міжнародному праві біженців, статті 19 Хартії основоположних прав ЄС та статті 16 Угоди про асоціацію між ЄС та Україною.

На практиці доступ до захисту та додаткового захисту залишається ускладненим. Серед проблем — відсутність повноцінної процедури надання захисту у розумінні ЄС, обмежений доступ до послуг перекладачів, усні відмови або неформальні перешкоди, тривалі терміни розгляду справ та низька практична цінність довідки, що підтверджує подання особою заяви про надання захисту. Ці перешкоди знижують правову визначеність та посилюють вразливість.

Політика інтеграції також є недостатньо розвинутою. В Україні відсутній системний підхід до мовних курсів, сертифікації мовних знань, доступу до соціальних послуг для іноземців та осіб без громадянства, а також до структурованого залучення органів місцевого самоврядування. За моделлю ЄС інтеграція значною мірою реалізується на рівні громад. Для України це означає, що муніципалітети повинні не лише надавати адміністративні послуги, а й допомагати мігрантам отримати доступ до вивчення мови, працевлаштування, соціальної допомоги та місцевого громадського життя.

4. Співпраця між правоохоронними органами та обмін інформацією

Міжнародне співробітництво правоохоронних органів є ключовим елементом Розділу 24, оскільки організована злочинність, кіберзлочинність, торгівля людьми, тероризм і контрабанда за своєю природою є

транскордонними. Україна має розвинену національну правову базу для міжнародного співробітництва, включно з Конституцією, Законом «Про Національну поліцію», Кримінальним процесуальним кодексом, постановою Кабінету Міністрів щодо Національної поліції, наказами міністерства та угодою про оперативне та стратегічне співробітництво з Європолом.

Угода про співпрацю між Україною та Європолом, ратифікована у 2017 році, створила основу для стратегічного та оперативного співробітництва, зокрема для обміну інформацією, взаємодії через захищені канали та підтримки спільних розслідувань. Україна також співпрацює в рамках Інтерполу та інших міжнародних форматів. Однак законодавча база ЄС продовжує розвиватися, і Україні необхідно привести свої норми у відповідність до нових стандартів щодо обміну правоохоронною інформацією, транскордонних операцій та захисту даних.

Важливими орієнтирами ЄС є Рекомендація Ради (ЄС) 2022/915 щодо оперативного правоохоронного співробітництва, Директива (ЄС) 2023/977 про обмін інформацією між правоохоронними органами, Регламент (ЄС) 2024/982 про автоматизований обмін даними для співробітництва правоохоронних органів (Prum II), а також ширші стандарти ЄС у сфері захисту персональних даних. Ці інструменти встановлюють вищі вимоги щодо строків, сумісності систем, якості даних, гарантій захисту та транскордонної співпраці.

Основні прогалини стосуються стратегічного та оперативного рівнів. Україні бракує комплексної стратегії міжнародного співробітництва правоохоронних органів, яка б визначала пріоритети, відповідальні органи, терміни та вимірювані показники. Існуюче співробітництво є реальним, але фрагментарним.

Додаткові прогалини стосуються професійної підготовки, етики правоохоронних органів та обміну інформацією. Українське законодавство наразі недостатньо врегулює міжнародне навчання через механізми на кшталт CEPOL, визнання міжнародних сертифікатів, мовні стандарти для службовців, залучених до міжнародного співробітництва, а також системну підготовку з прав людини для офіцерів, які беруть участь у міжнародних операціях. Також відсутня єдина платформа для маршрутизації міжнародного обміну інформацією через такі канали, як SIENA, Interpol I-24/7 та майбутні форми взаємодії з системами ЄС.

Повний доступ до систем SIS, SIRENE, Prum II та EUCARIS залежатиме від членства в ЄС, виконання умов, пов'язаних із Шенгеном, та окремих угод. Водночас Україна вже зараз повинна готувати правові, технічні та стандарти захисту даних, сумісні з майбутньою участю в цих системах.

Таблиця рівня Гармонізації

Підсектор	Рівень узгодження законодавства	Рівень впровадження	Головний виклик
Управління кордонами	Середній	Від середнього до низького	Потреба у посиленні індикаторів інтегрованого управління кордонами (IBM), міжвідомчої координації та планування на 2026–2030 роки
Візова політика	Від середнього до високого	Середній	Подальше узгодження зі Шенгенськими візовими списками та остаточними вимогами етапу вступу
Боротьба з торгівлею людьми	Середній	Від низького до середнього	Слабке місце виявлення та підтримка; неповна імплементація Директиви (ЄС) 2024/1712
Міграція та надання прихистку	Від низького до середнього	Низький	Обмежений доступ до процедур надання захисту та слабка політика інтеграції

Співпраця правоохоронних органів	Середній	Середній	Фрагментована стратегія, прогалини у підготовці кадрів та неповна архітектура обміну інформацією
Регіональне впровадження	Від низького до середнього	Низький	Громади не мають достатніх ресурсів, підготовленого персоналу та чітких механізмів перенаправлення випадків

Рекомендації

1. Створити місцеві механізми надання допомоги жертвам торгівлі людьми

Громади повинні розробити чіткі протоколи взаємодії між соціальними службами, поліцією, закладами охорони здоров'я, навчальними закладами, центрами зайнятості та громадськими організаціями. Місцеві працівники повинні знати, як виявляти потенційних жертв, куди їх направляти та як забезпечити конфіденційність. Особливу увагу слід приділяти внутрішньо переміщеним особам, жінкам, дітям, особам з інвалідністю та людям, які працюють на нестабільних умовах.

2. Сприяти інтеграції мігрантів та осіб без громадянства на рівні місцевих громад

Громади, які приймають іноземців, осіб без громадянства або осіб, які потребують захисту, повинні забезпечувати доступ до інформації про правовий статус, охорону здоров'я, освіту, працевлаштування та соціальні послуги.

3. Посилити співпрацю в прикордонних регіонах

Прикордонні громади повинні співпрацювати з прикордонниками, митниками, поліцією та регіональними адміністраціями з метою виявлення оперативних перешкод, гуманітарних потреб та ризиків, пов'язаних з незаконним обігом. Місцеві органи влади можуть сприяти цьому, підтримуючи канали комунікації з громадянським суспільством, транспортними операторами та постачальниками послуг поблизу пунктів перетину кордону.

Висновки

Прогрес України у розділі 24 свідчить про чіткий, хоча й неповний рух у напрямку інтеграції до простору свободи, безпеки та справедливості ЄС. Країна зберегла ключові елементи візової лібералізації, підтримувала співпрацю з правоохоронними органами ЄС та продовжувала наближати свою політику у сферах прикордонного контролю, міграції та безпеки, незважаючи на повномасштабну війну.

Найбільш нагальні прогалини стосуються інтегрованого управління кордонами, доступу до притулку, гарантій проти примусового виселення, місцевої підтримки жертв торгівлі людьми, інтеграції мігрантів та сучасного обміну інформацією між поліцією. Ці сфери безпосередньо пов'язані з майбутньою роллю України як охоронця зовнішнього кордону ЄС та учасника архітектури безпеки Союзу.

Загалом Україна створила основу для узгодження з розділом 24, але для повної готовності необхідні більш тісна координація, кращі можливості для імплементації, захист основних прав та тісніша оперативна конвергенція зі стандартами ЄС.

Регіональне та місцеве впровадження стандартів ЄС: результати соціологічного дослідження

У цьому розділі узагальнено результати соціологічного дослідження, проведеного в лютому–квітні 2026 року, щодо того, як територіальні громади оцінюють впровадження європейських стандартів на регіональному та місцевому рівнях. Це дослідження доповнює розділи цього звіту, присвячені правовим та політичним аспектам, демонструючи, як національні реформи, спрямовані на приведення законодавства у відповідність до вимог ЄС, сприймаються та реалізуються місцевими органами влади, представниками громадянського суспільства та фахівцями на рівні громад.

Короткий зміст

Дослідження підтверджує головну тезу цього звіту: формальне приведення законодавства у відповідність на національному рівні не означає автоматично його ефективного впровадження на регіональному та місцевому рівнях. Місцеві керівники загалом визнають важливість європейських стандартів і пов'язують їх із прозорістю, децентралізацією, заходами щодо боротьби з корупцією, цифровізацією, доступністю, зеленою енергетикою та співпрацею з міжнародними партнерами. Однак багато місцевих чиновників не можуть чітко визначити, які конкретні заходи є зобов'язаннями, пов'язаними з вступом до ЄС, а які — загальними внутрішніми реформами.

Основними практичними перешкодами є ризики для безпеки, фінансові обмеження, нестача кваліфікованих кадрів, роздробленість повноважень між органами місцевого самоврядування та військовими адміністраціями, а також недостатнє інформування з боку центральних органів влади щодо стандартів ЄС. Громади виявляють особливу активність у тих сферах, де реформи, орієнтовані на ЄС, безпосередньо сприяють виживанню та стійкості: енергетична автономія, соціальна підтримка ветеранів та внутрішньо переміщених осіб, цифрові послуги, антикорупційні процедури та співпраця з донорами.

Результати дослідження також свідчать про значну регіональну диференціацію. Західні громади загалом повідомляють про стабільніші умови в сферах енергетики та безпеки, тоді як громади в північних, східних, південних та центральних регіонах стикаються з більш серйозними порушеннями через обстріли, пошкоджену інфраструктуру, перенесення бізнесу, нестачу робочої сили та зниження інвестиційної привабливості. Ця регіональна асиметрія має бути врахована в майбутніх інструментах підтримки ЄС та у власному плані імплементації України.

1.Методологія соціологічного дослідження

Головною метою дослідження було з'ясувати, як місцеві громади оцінюють прогрес своїх регіонів у напрямку європейської інтеграції через впровадження європейських стандартів у п'яти сферах, охоплених цим звітом: енергетика; соціальна політика та зайнятість; підприємництво та промислова політика; судова система та основні права; а також правосуддя, свобода та безпека.

Складава	Опис
План дослідження	Комбіноване соціологічне дослідження, що складалося з якісного дослідження та пілотного кількісного опитування, проведених паралельно.
Період	Лютий–квітень 2026 року.
Цільова аудиторія	Керівники або провідні спеціалісти органів місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства, компетентні у питаннях впровадження європейських стандартів у територіальних громадах.
Якісний компонент	Одинадцять глибинних інтерв'ю, кожне тривалістю приблизно 90 хвилин.
Пілотний кількісний компонент	Онлайн-опитування, поширене через Google-анкету. Загалом було отримано 299 заповнених анкет.

Важливе обмеження	Кількісний компонент був пілотним онлайн-опитуванням і не є репрезентативним. Його результати слід інтерпретувати як попередні спостереження та гіпотези для майбутніх досліджень.
-------------------	--

Респонденти пілотного опитування були зосереджені переважно в західному регіоні, на який припадало 65% відповідей; схід, південь, північ і центр разом становили 35%. Представники органів місцевого самоврядування сформували найбільшу групу респондентів (53%). Вибірка переважно складалася з жінок (70%) та осіб віком 36–55 років (68%). Були представлені різні типи громад: великі громади з населенням понад 50 000 осіб (34%), середні громади з населенням 10 000–50 000 осіб (40%) та малі громади з населенням менше 10 000 осіб (24%).

2. Загальна ситуація: обізнаність та місцеве впровадження стандартів ЄС

Одним із головних висновків якісних інтерв'ю є те, що громадські лідери та місцеві посадовці часто вживають заходів, які відповідають стандартам ЄС, не завжди усвідомлюючи, що це є вимогами для вступу до ЄС. Деякі респонденти зазначили, що завдання, делеговані центральними органами влади, не завжди пояснюються як частина європейської інтеграції. Це створює комунікаційний розрив між розробкою національної політики та її реалізацією на місцевому рівні.

Один з респондентів зазначив: *“Складно сказати, що саме впроваджується в громаді, тому що коли центральна влада ставить завдання органам місцевого самоврядування, не завжди зазначається, що це завдання пов'язані з процесами європейської інтеграції”* (IDI3). Інший респондент зазначив: *“Багато вже зроблено, і, чесно кажучи, я не до кінця розумію, що саме вважається стандартами Європейського Союзу, а що ні”* (IDI7).

Пілотне опитування підтвердило наявність цієї прогалини у знаннях. Звичайні працівники органів місцевого самоврядування, депутати та деякі представники громадянського суспільства часто мали труднощі з відповідями на запитання щодо конкретних стандартів, пов'язаних із ЄС. Особливо помітною ця прогалина була в енергетичному секторі, де понад 60% респондентів не змогли відповісти на окремі питання щодо впровадження європейських вимог.

Водночас усі опитані місцеві лідери визнали важливість європейських стандартів. Для них практики, орієнтовані на ЄС, пов'язані з успішною співпрацею з донорами, міжнародними організаціями та муніципалітетами-партнерами. Респонденти також наголосили, що прозорість, антикорупційні запобіжні заходи, відкритість та цифрова комунікація є важливими для всіх громад, незалежно від того чи розташовані вони поблизу лінії фронту, чи в тилу.

Стандарти, які вже впроваджені або загальновизнані	Стандарти, що знаходяться на стадії впровадження
Децентралізація та розширення повноважень громад щодо управління місцевими ресурсами	Цифровізація роботи органів місцевого самоврядування та надання послуг
Прозорість органів місцевого самоврядування, включно з відкритими документами, публічним обговоренням рішень та онлайн-трансляціями або публікацією засідань	Проекти зеленої енергетики, включно з вітровою енергетикою, біопаливом і сонячною генерацією
Вимоги доступності у громадських будівлях	Розширення альтернативних та автономних джерел енергії для громадських будівель і критичної інфраструктури
Центри надання адміністративних послуг	Підготовка місцевих стратегій розвитку, узгоджених з обласними та національними стратегіями
Місцеві антикорупційні програми та уповноважені особи з питань запобігання корупції	Більш системна комунікація з мешканцями щодо переваг реформ, орієнтованих на ЄС
Контейнери для сортування паперу, скла та інших матеріалів	Більш структурована співпраця з європейськими громадами-партнерами та донорами
Сонячні панелі та заходи щодо забезпечення енергетичної стійкості у соціальних, адміністративних об'єктах та об'єктах критичної інфраструктури	Розвиток інфраструктури управління відходами, включно з переробними потужностями та сучасними полігонами відходів

Найчастіше згадуваними загальними перешкодами були складні умови безпеки, невизначеність щодо майбутнього, скорочення місцевих доходів, нестача молодих та кваліфікованих кадрів, а також

неоднозначність нормативно-правових положень. Деякі респонденти також висловили критику щодо часткового скасування або призупинення процесів децентралізації в умовах війни, зокрема переведення податку на доходи військовослужбовців із місцевих бюджетів до державного. У прикордонних регіонах респонденти також вказували на дублювання повноважень між військовими адміністраціями, радами та державними адміністраціями, що може спричинити плутанину та додаткові витрати.

3. Секторальні результати

3.1 Енергетика

Енергетика — це сектор, у якому реалізація заходів на рівні громад найтісніше пов'язана з виживанням та стійкістю. Ситуація різко відрізняється залежно від регіону. Громади західних областей частіше описували перебої з електропостачанням як помірні та такі, що їх можна подолати, тоді як громади північних, східних, південних та центральних областей стикалися з більш частими та серйозними перебоями, спричиненими російськими атаками.

Під час зимових атак 2025–2026 років органи місцевого самоврядування підтримували мешканців через пункти незламності, аварійну комунікацію, пункти обігріву, зарядні станції та швидке відновлення пошкодженої інфраструктури. Водночас стратегічний акцент зміщується у бік децентралізованої генерації та автономного забезпечення критичної інфраструктури, соціальних об'єктів, житлових і адміністративних будівель.

- Сонячні електростанції, сонячні панелі, акумулятори та інвертори є найбільш помітними заходами енергетичної стійкості, однак вони залишаються дорогими та менш ефективними в районах із обмеженою інсоляцією.
- Генератори широко використовуються як аварійне рішення, але є витратними в експлуатації, потребують пального та обслуговування і є екологічно проблемними.
- Когенераційні установки є важливими для великих міст, систем централізованого тепlopостачання, водопровідних насосних станцій і великих підприємств, однак часто є менш релевантними для малих населених пунктів.
- Вітрова генерація розглядається як перспективна, однак дозвільні процедури та технічні вимоги залишаються складними для багатьох громад.

Результати пілотного опитування свідчать про те, що автономні джерела енергії для об'єктів критичної інфраструктури вже повністю або майже повністю доступні у понад половині населених пунктів західного регіону та у понад третині населених пунктів інших регіонів. Однак рівень обізнаності залишається неоднаковим: близько 40% респондентів не знали, чи реалізуються у їхніх населених пунктах проекти когенерації, а 64% не знали, чи дотримуються під час реконструкції вимоги класу А щодо енергоефективності.

Головним принципом, який визначили лідери громад, є децентралізація: чим більше в громаді малих джерел генерації енергії, тим менш вразливою вона стає до ракетних атак. Один із респондентів сформулював цю логіку так: *“Енергетика має бути не централізованою, а децентралізованою. Чим більше буде побудовано малих електростанцій, тим краще, адже ніхто не витратить дорогу ракету на невелику гібридну електростанцію” (ID11)*.

До основних перешкод належать висока вартість обладнання, бюрократичні процедури отримання дозволів на будівництво вітрових та сонячних електростанцій, відсутність чітких правил щодо подачі надлишкової електроенергії в мережу, нестача кваліфікованих монтажників та фахівців з технічного обслуговування, застарілі трансформаторні підстанції, вразливі районні підстанції, низька активність співвласників у старих

житлових будинках, а також нездатність громад, розташованих у радіусі приблизно 50 кілометрів від лінії фронту, залучити донорів або інвесторів.

3.2 Соціальна політика та зайнятість

До повномасштабного вторгнення багато громад уже впровадили практики, загалом узгоджені з європейськими стандартами соціальної політики: інклюзивні центри, будинки сімейного типу для дітей-сиріт, центри зайнятості, допомогу по безробіттю, можливості перепідготовки, механізми компенсації роботодавцям та квоти працевлаштування для осіб з інвалідністю. Після 2022 року основний фокус змістився на ветеранів, сім'ї військовослужбовців, сім'ї загиблих військових, внутрішньо переміщених осіб та людей похилого віку або осіб з інвалідністю у вразливих районах.

Багато громад запровадили підходи до управління справами ветеранів та створили відділи або підрозділи, відповідальні за політику щодо ветеранів. У деяких випадках демобілізованих солдатів залучають до роботи в якості кейс-менеджерів, оскільки вони краще розуміють потреби ветеранів. У Харкові респонденти повідомили про роботу над створенням ветеранського хабу, який функціонуватиме як спеціалізований центр адміністративних послуг для ветеранів.

Пілотне опитування показало, що 52 % респондентів оцінили послуги з супроводу клієнтів як ефективні. Приблизно третина повідомила, що їхня громада затвердила стратегію або програму з підтримки працевлаштування ветеранів та ветеранів з інвалідністю. Водночас 42 % зазначили, що відсутність пристосованих робочих місць для осіб з інвалідністю залишається частою або дуже частою проблемою.

Респонденти загалом не вважали дискримінацію при працевлаштуванні серйозною місцевою проблемою за нинішніх умов, головним чином тому, що нестача робочої сили змушує роботодавців наймати будь-кого, хто бажає і здатний працювати. Деякі громади повідомили про тенденцію до навчання жінок традиційно чоловічим професіям, зокрема водінню тракторів, роботі в критичній інфраструктурі, правоохоронній діяльності та промисловій роботі. Однак це не повинно приводити до висновку, що проблеми рівності зникли: обов'язки з догляду, доступні робочі місця та гендерна секторальна сегрегація залишаються важливими.

- До перспективних місцевих практик належать соціальні таксі для осіб з обмеженою мобільністю, безкоштовна оренда реабілітаційного обладнання, мобільна соціальна допомога літнім людям та особам з інвалідністю, спеціалізовані послуги для жертв фізичного насильства, а також підтримка залучення молоді до місцевого самоврядування.
- Серед основних перешкод — вартість робіт з підвищення доступності, особливо в старих будівлях та підвальних укриттях; відсутність пристосованих робочих місць; демографічний спад; нестача робочої сили; обмежена психологічна підтримка ветеранів та їхніх сімей; а також недостатнє місцеве фінансування.
- Цифровізація через системи соціальних послуг вважається корисною, але люди похилого віку та мешканці сільської місцевості часто все ще потребують допомоги під час особистого спілкування.

Найсерйознішою структурною проблемою є фінансування. Місцеві громади повідомляють, що від них очікують дотримання соціальних стандартів та підвищення заробітної плати у соціальній та освітній сферах, водночас вони втрачають значні доходи внаслідок перерахування до державного бюджету податку на доходи військовослужбовців у воєнний час. Це призводить до нерівності у можливостях місцевих громад та нерівності у наданні підтримки мешканцям, які перебувають у схожих життєвих ситуаціях.

3.3 Підприємницька та промислова політика

На місцевому рівні в політиці щодо підприємництва та промисловості переважає питання виживання в умовах війни. Місцеві громади намагаються підтримати місцевий бізнес за допомогою грантів, співфінансування, зниження орендної плати за землю або земельного податку (де це можливо), допомоги в

оформленні заявок, часткової компенсації відсотків, підтримки альтернативних джерел енергії та надання екстреної допомоги після обстрілів.

Місцеві органи влади також розповіли про зусилля щодо залучення інвестицій за допомогою інвестиційних паспортів, інвестиційних менеджерів, планування індустріальних парків та співпраці з міжнародними партнерами. У деяких громадах функції підтримки бізнесу були передані адміністративно-сервісним центрам. Однак обсяг підтримки значно варіюється, оскільки значна частина місцевих бюджетів витрачається на потреби безпеки та енергетичної стійкості.

Пілотне опитування свідчить, що багато респондентів не бачать чіткого покращення умов підтримки бізнесу. Близько третини зазначили, що ситуація не змінилася у сферах залучення інвестицій, модернізації підприємств, підтримки стартапів і НДДКР, а також корпоративної соціальної відповідальності. У східних, південних, північних і центральних областях сприйняття було більш негативним: значна частка респондентів повідомила про погіршення умов ведення бізнесу.

- Серед основних проблем — перенесення великих підприємств у безпечніші регіони, втрата бюджетних надходжень, труднощі із залученням інвестицій у прикордонні та південні регіони, закриття підприємств, що раніше були пов'язані з російськими ринками, витрати на енергоносії, нестача робочої сили та відсутність допомоги великим платникам податків, чиї об'єкти були зруйновані.
- Малі та середні підприємства виживають здебільшого завдяки креативності, адаптації та грантам. Опитувані негативно ставилися до оподаткування грантових коштів, отриманих від благодійних організацій або організацій громадянського суспільства.
- У багатьох громадах плани реконструкції та післявоєнного відновлення, пов'язані з інтеграцією до ЄС, все ще перебувають на стадії обговорення або розробки стратегії. Серед пересічних чиновників та респондентів з громадянського суспільства 60% не знали, чи існує такий план у їхній громаді.

Отже, висновок щодо місцевої політики у сфері підприємництва має практичне значення: для багатьох громад інтеграція в ЄС на даний момент означає доступ до європейських грантів, довіру інвесторів та механізми виживання, а не систематичне впровадження всієї системи політики ЄС у сфері підприємництва. Це зумовлює необхідність пов'язати національні реформи в рамках Розділу 20 з конкретними послугами для бізнесу на місцевому рівні.

3.4 Судова система та основоположні права

Респонденти загалом розглядали реформу судової системи як питання національного рівня, а не як справу, що належить до компетенції місцевих громад. Більшість з них мали обмежену інформацію про стандарти ЄС у судовій сфері та не помітили суттєвих місцевих змін у роботі судів протягом останніх двох-трьох років. Пілотне опитування підтвердило це сприйняття: багато респондентів зазначили, що ситуація у сфері правосуддя та захисту прав не змінилася.

Найпомітнішою позитивною зміною є цифровізація судових послуг. Респонденти згадували електронний документообіг, повідомлення електронною поштою або через месенджери, подання позовів онлайн, дистанційну участь у судових засіданнях та створення електронних реєстрів. Ці інструменти роблять взаємодію з судом зручнішою та можуть зменшити ризики корупції.

Водночас більша відкритість створює нову суперечність із питанням захисту персональних даних. Деякі респонденти висловили занепокоєння тим, що відкриті судові дані можуть надати надмірний доступ до інформації про окремих осіб. Це підтверджує необхідність дотримання балансу між прозорістю та правом на приватність, що також має важливе значення для узгодження з нормами ЄС у сфері захисту персональних даних.

Респонденти також згадували уповноважених з питань запобігання корупції на місцях, місцеві антикорупційні програми, моніторинг закупівель і будівництва, а також використання системи DREAM як

інструменти, що можуть зменшувати корупційні ризики. Водночас пілотне опитування показало розділеність думок щодо ефективності місцевих антикорупційних заходів: майже рівні частки респондентів вважають їх ефективними та неефективними. Більшість опитаних також підтримала більш активний вплив ЄС у просуванні судових та антикорупційних реформ.

3.5 Правосуддя, свобода та безпека

У сфері правосуддя та безпеки респонденти знову визнали, що багато питань належать до компетенції центральних органів влади. Проте вони відзначили низку практик на місцевому рівні, пов'язаних із відкритістю, патрулюванням у громадах та дотриманням прав людини.

- Запровадження муніципальної поліції та дільничних офіцерів громади оцінюється позитивно, особливо для віддалених населених пунктів. Такі офіцери часто виконують роль комунікаторів між мешканцями та державними інституціями.
- Відеокамери в приміщеннях поліції та нагрудні камери для поліцейських розглядаються як інструменти, що підвищують підзвітність і зменшують ризики непрофесійної або зловживальної поведінки.
- Міжнародні контакти між правоохоронними підрозділами та європейськими партнерами вважаються корисними, хоча воєнні обмеження на поїздки звужують можливості обміну.
- Органи місцевого самоврядування часто надають фінансову або логістичну підтримку правоохоронним органам.

Головним негативним фактором є незмінна недовіра громадськості до поліції, яка посилюється через спільні патрулювання з територіальними призовними пунктами. Обсяги роботи поліції також значно зросли в регіонах, що зазнають обстрілів: правоохоронці реагують на напади, евакуюють мешканців, забезпечують порядок поблизу шкіл та працюють в умовах підвищеного ризику. Респонденти вказали на необхідність спеціалізованої підготовки щодо взаємодії з озброєними особами та особами, що зазнали психологічної травми.

Щодо внутрішньо переміщених осіб, більшість опитаних громад приймають ВПО, і пілотне опитування свідчить, що вони загалом інтегровані в життя громади. Основними перешкодами є брак житла, недостатня державна фінансова допомога, труднощі культурної адаптації в окремих регіонах та різні правові умови для ВПО, переміщених із 2014 року, і тих, хто перемістився після 2022 року. Громади створили ради ВПО, центри прийому, спеціальні програми підтримки, механізми компенсацій для роботодавців та призначили посадових осіб, відповідальних за підтримку ВПО.

Іноземні громадяни проживають приблизно у третині опитаних громад. Там, де присутні іноземні мешканці або національні спільноти, органи місцевого самоврядування загалом демонструють готовність їх підтримувати. Корисною практикою з Шевченківської громади Миколаївської області стало впровадження функції центру надання адміністративних послуг, який допомагає іноземцям із робочими візами та працевлаштуванням.

4. Міжсекторальні бар'єри для впровадження на місцевому рівні

У всіх секторах постійно виникають одні й ті самі структурні перешкоди. Саме ці перешкоди пояснюють, чому гармонізація законодавства на національному рівні часто не призводить до негайних змін у громадах.

- Ризики для безпеки та обстріли, особливо в прикордонних, прифронтових та нещодавно звільнених від окупації регіонах.
- Обмеженість місцевих бюджетів та зменшення фіскальної автономії, зокрема втрата доходів від податку на доходи військовослужбовців.

- Дефіцит кваліфікованих кадрів в органах місцевого самоврядування, соціальних службах, судах, правоохоронних органах, у сфері енергетичних установок і їх обслуговування, а також у службах підтримки бізнесу.
- Бюрократичні процедури та нечіткі дозвольні правила, особливо для енергетичної інфраструктури та інвестиційних проєктів.
- Фрагментація повноважень між органами місцевого самоврядування, обласними адміністраціями та військовими адміністраціями.
- Слабка обізнаність щодо того, які реформи є вимогами вступу до ЄС і як їх впровадження приносить користь мешканцям.
- Нерівний доступ до донорів та інвесторів, особливо для громад поблизу лінії фронту або тих, що сприймаються як високоризикові.
- Недостатні механізми обміну успішними практиками між громадами.

5. Практичні наслідки

Результати соціологічних досліджень підтверджують висновки, викладені в розділах, присвячених окремим секторам. Вони свідчать про те, що інтеграцію в ЄС слід розглядати з двох точок зору: узгодження національного законодавства та місцевий потенціал для впровадження. У багатьох сферах громади впроваджують заходи, сумісні з вимогами ЄС, оскільки ці заходи вирішують нагальні проблеми, навіть якщо вони не позиціонуються як стандарти ЄС. Це особливо помітно в таких сферах, як енергетична стійкість, цифрові послуги, антикорупційні процедури, доступність та підтримка вразливих груп населення.

Результати також показують, що комунікація є інструментом політики. Якщо місцеві посадовці та мешканці не розуміють, чому певний стандарт є європейським, яку практичну користь він приносить і як його слід впроваджувати, реформа стає фрагментованою та залежною від індивідуальної ініціативи. Центральні органи влади та партнери з ЄС повинні, відповідно, забезпечити чіткіші інструкції, типові процедури, навчання та практичні інструменти для громад.

Отже, результати свідчать, що регіональна диференціація має бути інтегрована в інструменти підтримки ЄС. Єдина модель впровадження не буде однаково ефективною для західних, прифронтових, прикордонних, деокупованих, промислових, сільських і малих громад. Фінансування, технічна допомога та індикатори моніторингу мають враховувати місцеві умови та ризики.

Подальші кроки: від узгодження правових норм до реалізації на регіональному рівні

Вступ України до ЄС уже не є переважно питанням розробки законів, сумісних з правом ЄС. Центральним викликом є здатність держави впроваджувати, забезпечувати виконання та реалізовувати *acquis* ЄС у межах інституцій, регіонів і громад в умовах воєнного часу.

Україна досягла стратегічно важливого прогресу. Енергетична інтеграція є найсильнішою сферою, особливо завдяки синхронізації з континентальною європейською електроенергетичною системою та поглибленню співпраці з європейськими енергетичними інституціями. Водночас інтеграція електроенергетичного ринку залишається неповною, цінові обмеження та механізми покладання спеціальних обов'язків (PSO) продовжують спотворювати ринок, а лібералізація газового ринку залишається незавершеною.

Прогрес за іншими розділами є більш нерівномірним. Соціальна політика та зайнятість залишаються на ранньому етапі, з суттєвими прогалинами у сферах інспекції праці, охорони праці, соціальних послуг, доступності та підтримки зайнятості. Підприємницька та промислова політика демонструє помірний прогрес, особливо у підтримці МСП, дерегуляції, цифровізації та відновленні бізнесу, однак практична імплементація

залишається нерівномірною. У сферах правосуддя, основоположних прав, антикорупційної політики, міграції та управління кордонами реформи просуваються, але залишаються політично чутливими та інституційно вразливими.

Головною перешкодою у всіх розділах є розрив між реформами законодавства на центральному рівні та їх реалізацією на місцевому рівні. Потенціал на регіональному та місцевому рівнях залишається обмеженим через нестачу кадрів, слабку координацію, бюджетні обмеження, нерівномірний рівень кваліфікації та тиск, пов'язаний з воєнним станом. Це впливає на сферу соціального забезпечення дітей, інспекцію праці, місцеві антикорупційні програми, управління кордонами, захист прав людини, енергетичну стійкість муніципалітетів та підтримку бізнесу.

Україна політично готова рухатися вперед у переговорах про вступ, але її інституційні та територіальні можливості щодо реалізації все ще потребують зміцнення. Наступний етап повинен поєднувати суворі умови щодо верховенства права з практичною підтримкою регіонального впровадження, підготовки проектів, розбудови місцевого потенціалу та громадського моніторингу.

Основні висновки

Українські громади усвідомлюють важливість європейських стандартів і вже застосовують чимало практик, сумісних із стандартами ЄС, у надзвичайно складних умовах. Ще до початку повномасштабного вторгнення багато громад запровадили інструменти забезпечення прозорості, антикорупційні заходи, цифрові послуги та механізми соціальної політики. З 2022 року пріоритети на місцевому рівні змістилися в бік стандартів, що сприяють виживанню, стійкості та співпраці з європейськими партнерами.

Енергетика є найяскравішим прикладом практичного впровадження. Громади інвестують у децентралізовану генерацію, сонячну енергетику, генератори та автономне забезпечення критичної інфраструктури. Водночас високі витрати на обладнання, складні процедури та дефіцит фахівців уповільнюють прогрес.

У соціальній політиці громади зосереджуються на ветеранах, сім'ях військовослужбовців, особах з інвалідністю та внутрішньо переміщених особах. Кейс-менеджмент, підтримка ветеранів, соціальні таксі, послуги з реабілітаційного обладнання, догляд за дітьми та місцеві ініціативи соціальних послуг демонструють важливі інновації. Водночас доступність, психологічна реабілітація, адаптовані робочі місця та стабільне фінансування залишаються складними питаннями.

Підприємницька політика формується під впливом воєнного виживання. Місцева влада намагається підтримувати бізнес, однак інвестиційні ризики, релокація, вартість енергії, дефіцит робочої сили та слабкі місцеві бюджети обмежують результати. Для багатьох підприємств євроінтеграція наразі проявляється переважно через гранти та донорські програми, а не через системне регуляторне наближення.

Реформи у сфері судової влади та основоположних прав часто сприймаються як питання національного рівня, однак громади визнають важливість електронних судових сервісів, прозорості, захисту персональних даних та місцевих антикорупційних заходів. У сфері правосуддя, свободи та безпеки найпомітнішими локальними практиками є громадське поліцейське партнерство, нагрудні камери, підтримка внутрішньо переміщених осіб та співпраця з місцевими правоохоронними органами.

Європейська інтеграція України буде успішною лише за умови, що національні реформи будуть перетворені на чіткі, фінансово забезпечені та зрозумілі на місцевому рівні механізми впровадження. Громадам необхідні навчання, ресурси, спрощені процедури, обмін досвідом між громадами, стабільна комунікація та диференційована підтримка. Без цього розрив між формальною європеїзацією та повсякденною місцевою практикою залишатиметься одним із ключових ризиків процесу вступу. Прогалини впровадження суттєво відрізняються між областями та громадами. Тому процес вступу до ЄС має оцінювати не лише прийняття законодавства на національному рівні, але й реальний рівень регіонального та місцевого впровадження.

Пріоритетні рекомендації

Для Європейського Союзу та держав-членів

- 1. Створити партнерства з регіональної реалізації з українськими областями та великими муніципалітетами.**

ЄС та держави-члени повинні сформувати структуровані партнерства з регіонами та громадами для підтримки реформ, пов'язаних із вступом до ЄС, у сферах енергетичної стійкості, соціальних послуг, розвитку МСП, управління кордонами, антикорупційної політики та основоположних прав.
- 2. Фінансувати підготовку місцевих проєктів, а не лише інфраструктуру.**

Підтримка ЄС має включати консультації щодо техніко-економічних обґрунтувань, проєктної документації, планування закупівель, екологічних і соціальних оцінок, планів обслуговування та моделей кадрового забезпечення, щоб громади могли підготовлювати банківсько придатні проєкти.
- 3. Створити регіональні бенчмарки впровадження для підтримки процесу вступу.**

Моніторинг ЄС має відстежувати, чи доходять реформи до рівня областей і громад, включно з індикаторами надання послуг, кадрового забезпечення, виконання бюджетів, якості закупівель, публічної звітності та доступу громадян.
- 4. Посилити незалежний моніторинг і гарантії доброчесності на місцевому рівні.**

Програми, що фінансуються ЄС, мають включати прозорі закупівлі, відкриті дані, громадський контроль, запобігання конфлікту інтересів та механізми подання скарг, особливо у проєктах відбудови та інфраструктури.
- 5. Розширити взаємодію рівний-рівному з регіонами та муніципалітетами ЄС.**

Українські громади потребують практичної підтримки від європейських партнерів у сфері енергетичного планування, закупівель соціальних послуг, підтримки МСП, індустріальних парків, управління відходами, доступності, місцевої антикорупційної політики та готовності до надзвичайних ситуацій.

Для центрального уряду України

- 6. Створити національну систему реалізації регіональних заходів у рамках підготовки до вступу до ЄС.**

Кожне міністерство, що має відношення до процесу вступу, повинно визначити, що саме означають реформи для областей та громад, які дії мають вжити місцеві органи влади, які ресурси доступні та як буде оцінюватися прогрес.
- 7. Закріпити результати реформ Кластера 1 та запобігти регресу.**

Україна має зміцнити незалежність судової влади, захищати антикорупційні інституції, покращити підзвітність прокуратури, ухвалити законодавство щодо захисту персональних даних, просувати антидискримінаційні стандарти та забезпечити надійні гарантії дотримання основних прав.
- 8. Розробити пакет заходів щодо енергетичного ринку та забезпечення стійкості, що міститиме інструменти для реалізації на місцевому рівні.**

Цей пакет має включати інтеграцію ринку електроенергії, дорожню карту щодо скасування цінових обмежень, що спотворюють ринок, та зобов'язань щодо надання послуг загального інтересу, захист вразливих споживачів, муніципальне розподілене виробництво, підтримку підключення до енергомережі та планування запасів нафти.
- 9. Розробити пакет соціального acquis із фокусом на послуги на рівні громад.**

Україна має ухвалити сучасний Трудовий кодекс, посилити охорону праці та безпеку на робочих

місцях, відновити спроможність інспекції праці, покращити систему закупівель соціальних послуг і розширити програми підтримки зайнятості для ветеранів, осіб з інвалідністю та внутрішньо переміщених осіб.

10. **Сформувати пакет для МСП та підвищення промислової конкурентоспроможності регіонів.**
Уряд має запровадити SME Test, зменшити регуляторні витрати, посилити регіональні системи підтримки бізнесу, розвивати кластери та інноваційні ваучери, покращити доступ до програм ЄС і пов'язати промислове відновлення з європейськими ланцюгами доданої вартості, включно з оборонним та подвійного призначення сектором.

11. **Сформуї пакет готовності у сфері правосуддя, свободи та безпеки з територіальним охопленням.**
Україна має оновити інтегроване управління кордонами, планування Шенгену, процедури надання притулку, механізми протидії торгівлі людьми, законодавство щодо API/PNR та міграційне управління, забезпечивши при цьому прикордонні та прифронтові регіони необхідним кадровим, інфраструктурним і цифровим забезпеченням для впровадження.

Для областей та громад

12. **Підготувати місцеві плани дій щодо вступу до ЄС.**

Області та муніципалітети повинні визначити, які реформи, пов'язані з ЄС, стосуються їхніх повноважень, встановити місцеві пріоритети, призначити відповідальні підрозділи та публікувати прості звіти про прогрес.

13. **Сформувати проєкти для фінансування ЄС та відновлення.**

Громади мають підготувати інвестиційно готові проєкти у сферах муніципальної енергетики, соціальної інфраструктури, безбар'єрності, промислових парків, підтримки бізнесу, прикордонної інфраструктури, цифрових послуг і громадської безпеки.

14. **Посилити місцеву підтримку бізнесу та МСП.**

Регіони повинні створити або модернізувати центри підтримки МСП, сервіси експортної готовності, бізнес-інкубатори, кластерні платформи та консультаційні служби, які допомагають підприємцям отримувати доступ до національних і програм ЄС.

15. **Покращити надання соціальних послуг на місцевому рівні.**

Громади повинні надавати пріоритет підтримці ветеранів, інтеграції людей з інвалідністю, психологічній реабілітації, догляду за дітьми, послугам з супроводу у повсякденному житті, соціальному транспорту, деінституалізації та послугам для внутрішньо переміщених осіб.

16. **Використовуйте відкриті дані та публічну звітність для зміцнення довіри.**

Місцеві органи влади повинні оприлюднювати інформацію про закупівлі, проєкти з відновлення, антикорупційні програми, охоплення соціальними послугами, проєкти з енергетичної стійкості та заходи з підтримки бізнесу.

17. **Інвестуйте в розвиток адміністративного потенціалу.**

Регіони та громади потребують кваліфікованих кадрів, здатних займатися підготовкою проєктів, подачею заявок на фінансування з боку ЄС, проведенням закупівель, моніторингом, звітуванням, консультаціями із зацікавленими сторонами та міжмуніципальним співробітництвом.

Додаток: Учасники глибинних інтерв'ю

No.	Учасник	Посада / Громада
-----	---------	------------------

1	Олег Савчук	Сільський голова, Поромівська сільська рада, Володимирський район, Волинська область
2	Ярослав Щасливцев	Заступник міського голови з питань соціально-економічного розвитку та міжнародного інвестиційного розвитку, Шостка, Сумська область
3	Ростислав Бортник	Міський голова Бережан, Тернопільська область
4	Ірина Дяденко	Депутат Сумської міської ради
5	Олена Касьянчук	Сільський голова, Литовезька сільська рада, Володимирський район, Волинська область
6	Богдан Кирлик	Селищний голова, Великоберезнянська селищна рада, Ужгородський район, Закарпатська область
7	Олександр Скорик	Депутат Харківської обласної ради
8	Роман Казновецький	Міський голова Ланівців, Кременецький район, Тернопільська область
9	Софія Ходюк	Заступник сільського голови, Куяльницька сільська рада, Подільський район, Одеська область
10	Валерій Весняний	Міський голова Тульчина, Вінницька область
11	Олег Пилипенко	Керівник Шевченківської територіальної громади, Миколаївський район, Миколаївська область

Список використаних джерел

- AIDA. (2025). Ukraine: Country report 2024 update. European Council on Refugees and Exiles. https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2025/06/AIDA_UA_2024-Update.pdf
- Associated Press. (2025, July 31). Ukraine's Parliament approves law restoring independence of anti-graft watchdogs following backlash. <https://apnews.com/article/2abf1e53a71ed0fff726c256c55aefb8>
- Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. (2014). Official Journal of the European Union. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0529\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0529(01))
- Association of Issuing Bodies. AIB members. <https://www.aib-net.org/facts/aib-member-countries-regions/aib-members>
- Association of Issuing Bodies. Renewable energy guarantees of origin. <https://www.aib-net.org/certification/certificates-supported/renewable-energy-guarantees-origin>
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2023). Resolution No. 220: On approval of the State Anti-Corruption Programme for 2023-2025. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF>
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024a). Strategy for reforming psychoneurological and other residential institutions and deinstitutionalising care for adults with disabilities and older persons until 2034. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-2024-%D1%80>
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024b). Strategy to ensure the right of every child in Ukraine to grow up in a family environment for 2024-2028. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-2024-%D1%80>
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2026, January 19). The Verkhovna Rada registers draft Labor Code initiated by the Government. <https://www.kmu.gov.ua/en/news/u-verkhovnii-radi-zareiestrovano-initsiiovanyi-uriadom-proekt-trudovoho-kodeksu>

Consolidated version of the Treaty on European Union. (2012). Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012M/TXT>

Council Directive 2001/51/EC of 28 June 2001 supplementing the provisions of Article 26 of the Convention implementing the Schengen Agreement. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/51/oj/eng>

Council Directive 2009/119/EC of 14 September 2009 imposing an obligation on Member States to maintain minimum stocks of crude oil and/or petroleum products. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32009L0119>

Council Directive 2011/7/EU of 16 February 2011 on combating late payment in commercial transactions. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011L0007>

Council Directive 2014/87/Euratom of 8 July 2014 amending Directive 2009/71/Euratom establishing a Community framework for the nuclear safety of nuclear installations. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014L0087>

Council Directive 89/391/EEC of 12 June 1989 on the introduction of measures to encourage improvements in the safety and health of workers at work. Official Journal of the European Communities. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31989L0391>

Council Framework Decision 2008/913/JHA of 28 November 2008 on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law. Official Journal of the European Union. https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_framw/2008/913/oj/eng

Council of Europe. (2025, October 30). How to turn the subsistence minimum into a real social guarantee: Results of the round table. <https://www.coe.int/en/web/kyiv/-/how-to-turn-the-subsistence-minimum-into-a-real-social-guarantee-results-of-the-round-table>

Council Recommendation (EU) 2022/915 of 9 June 2022 on operational law enforcement cooperation. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32022H0915>

Directive (EU) 2016/681 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the use of passenger name record data. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2016/681/oj/eng>

Directive (EU) 2018/2001 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the promotion of the use of energy from renewable sources. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32018L2001>

Directive (EU) 2019/882 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on accessibility requirements for products and services. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/882/oj/eng>

Directive (EU) 2019/944 of the European Parliament and of the Council of 5 June 2019 on common rules for the internal market for electricity. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32019L0944>

Directive (EU) 2023/1791 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2023 on energy efficiency. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023L1791>

Directive (EU) 2023/970 of the European Parliament and of the Council of 10 May 2023 to strengthen the application of the principle of equal pay for equal work or work of equal value through pay transparency and enforcement mechanisms. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023L0970>

Directive (EU) 2023/977 of the European Parliament and of the Council of 10 May 2023 on the exchange of information between the law enforcement authorities of Member States. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2023/977/oj/eng>

Directive (EU) 2024/1069 of the European Parliament and of the Council on protecting persons who engage in public participation from manifestly unfounded claims or abusive court proceedings. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1069/oj/eng>

Directive (EU) 2024/1712 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 amending Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1712/oj/eng>

Directive (EU) 2024/2831 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2024 on improving working conditions in platform work. Official Journal of the European Union. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202402831

Directive 2003/88/EC of the European Parliament and of the Council of 4 November 2003 concerning certain aspects of the organisation of working time. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32003L0088>

Directive 2004/82/EC of 29 April 2004 on the obligation of carriers to communicate passenger data. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2004/82/oj/eng>

Directive 2006/54/EC of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 on the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32006L0054>

Directive 2010/41/EU of the European Parliament and of the Council of 7 July 2010 on the application of the principle of equal treatment between men and women engaged in self-employed activity. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32010L0041>

Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2011/36/oj/eng>

Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32012L0029>

ENTSO-E. (2023, December 14). Ukrainian transmission system operator NPC Ukrenergo joins ENTSO-E as new member. <https://www.entsoe.eu/news/2023/12/14/ukrainian-transmission-system-operator-npc-ukrenergo-joins-entso-e-as-new-member/>

ENTSO-E. (2024, March 15). Two years since Ukraine and Moldova synchronised electricity grids with EU. <https://www.entsoe.eu/news/2024/03/15/two-years-since-ukraine-and-moldova-synchronised-electricity-grids-with-eu/>

Europe without Barriers. (2024). Integrated border management of Ukraine in the context of EU accession. https://europewb.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/az_IUK-Ukrayiny-u-konteksti-pryyednannya-do-YES.pdf

Europe without Barriers. (2025). Migration, visa and border policy of Ukraine: What affects EU negotiations and visa-free travel. <https://europewb.org.ua/migratsijna-vizova-ta-prykordonna-polityka-ukrayiny-shho-vplyvaye-na-peregovory-z-yes-ta-bezviz/>

European Commission. (2008). Think Small First: A Small Business Act for Europe (COM(2008) 394 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52008DC0394>

- European Commission. (2015). Better regulation for better results: An EU agenda (COM(2015) 215 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52015DC0215>
- European Commission. (2020). A new industrial strategy for Europe (COM(2020) 102 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0102>
- European Commission. (2021). Updating the 2020 new industrial strategy: Building a stronger Single Market for Europe's recovery (COM(2021) 350 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021DC0350>
- European Commission. (2021a). The European Pillar of Social Rights Action Plan. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52021DC0102>
- European Commission. (2021b). Union of Equality: Strategy for the Rights of Persons with Disabilities 2021-2030. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3e1e2228-7c97-11eb-9ac9-01aa75ed71a1/language-en>
- European Commission. (2024, March 15). Two years since Ukraine and Moldova synchronised electricity grids with EU. Directorate-General for Energy. https://energy.ec.europa.eu/news/2-years-ukraine-and-moldova-synchronised-electricity-grids-eu-2024-03-15_en
- European Commission. (2025). Ukraine 2025 report. Commission Staff Working Document. https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2025_en
- European Commission. (n.d.). Security of oil supply. Directorate-General for Energy. https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-security/security-oil-supply_en
- European Commission. Chapters of the acquis. Directorate-General for Enlargement and Eastern Neighbourhood. https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership/chapters-acquis_en
- European Commission. Chapters of the acquis. Enlargement and Eastern Neighbourhood. https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership/chapters-acquis_en
- European Commission. European Pillar of Social Rights: 20 principles. https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/european-pillar-social-rights-building-fairer-and-more-inclusive-european-union/european-pillar-social-rights-20-principles_en
- European Commission. Single Market Programme. https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/single-market-programme_en
- European Union Agency for Fundamental Rights. (2021). Strong and effective national human rights institutions: Challenges, promising practices and opportunities. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-strong-effective-nhris-summary_en.pdf
- European Union Agency for Fundamental Rights. EU Charter of Fundamental Rights. <https://fra.europa.eu/en/eu-charter>
- External Independent Evaluation Commission. (2025). Effectiveness of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine: External independent evaluation report. https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/otsinka_nabu/final-report-eng.pdf
- Government of Ukraine. (2024). Ukraine Plan 2024-2027. <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/ukraine-facility-plan.pdf>
- GRECO. (2017). Evaluation report: Ukraine - Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors. <https://rm.coe.int/grecoeval4rep-2016-9-fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-1680737207>
- Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings. (2025). Ukraine: Third evaluation round. Council of Europe. <https://rm.coe.int/greta-evaluation-report-on-the-implementation-of-the-council-of-europe/1680b6540e>

High Council of Justice. (2024, December 23). HCJ defined December 23, 2024 as the date of starting of work of the Service of Disciplinary Inspectors. <https://www.hcj.gov.ua/en/news/hcj-defined-december-23-2024-date-starting-work-service-disciplinary-inspectors>

High Council of Justice. (2025). During 2024, 145 judges were brought to disciplinary liability. <https://hcj.gov.ua/news/protyagom-2024-roku-do-dyscyplinarnoyi-vidpovidalnosti-prytyagnuto-145-suddiv>

High Council of Justice. (2026). High Council of Justice presents results of the first year of the Disciplinary Inspectors Service. <https://hcj.gov.ua/en/news/high-council-justice-presents-results-first-year-disciplinary-inspectors-service>

High Qualification Commission of Judges of Ukraine. (2026). Records of judicial positions. <https://vkksu.gov.ua/oblik>

Interfax-Ukraine. (2025, September 30). Gap between real and proposed subsistence minimum in Ukraine remains significant. <https://en.interfax.com.ua/news/economic/1108721.html>

Judiciary of Ukraine. (2024). Court statistics. https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/

Law of Ukraine No. 2019-VIII. (2017, April 13). On the electricity market. Verkhovna Rada of Ukraine. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19>

Law of Ukraine No. 2129-VIII. (2017, July 12). On ratification of the Agreement between Ukraine and the European Police Office on operational and strategic cooperation. Verkhovna Rada of Ukraine. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2129-19/card2>

Law of Ukraine No. 2952-IX. (2023, February 24). On amendments to certain legislative acts of Ukraine on protection of the state border. Verkhovna Rada of Ukraine.

Law of Ukraine No. 580-VIII. (2015, July 2). On the National Police. Verkhovna Rada of Ukraine. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>

Ministry of Economy of Ukraine. (2023, October 14). Government plans to reduce the gender pay gap from 18.6% to 13.6% by 2030. <https://me.gov.ua/News/Detail/c902f55a-ff67-4e8b-a644-7f816d0ae99a?lang=en-GB&title=GovernmentPlansToReduceTheGenderPayGapFrom18-6-To13-6-By2030>

Ministry of Economy of Ukraine. (2025, April 30). Ukraine successfully passed EU screening under the chapter "Enterprise and Industrial Policy". <https://me.gov.ua/News/Detail/81edffc7-9c8c-47d1-8ab6-c17a0d11efab>

Ministry of Social Policy, Family and Unity of Ukraine. (2025, October 30). The Social Code will regulate the entire system of social policy. <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/sotsialnyy-kodeks-unormuye-vsyu-systemu-sotsialnoyi-polityky-minsotspolityky>

Ministry of Social Policy, Family and Unity of Ukraine. (n.d.). Unified Information System of the Social Sphere. <https://www.msp.gov.ua/e-servisy/yeiss>

NABU. (2025). External independent evaluation completed: NABU's effectiveness confirmed. <https://nabu.gov.ua/en/news/zovnishniu-nezalezhnu-otcinku-zaversheno-nabu-pidtvverdylo-efektyvnist/>

National Agency on Corruption Prevention. (2025). European Commission report 2025: Assessment of Ukraine's progress in preventing and combating corruption. <https://nazk.gov.ua/en/news/european-commission-report-2025-assessment-of-ukraine-s-progress-in-the-field-of-preventing-and-combating-corruption/>

National Tripartite Social and Economic Council. (2025). Report on the activities of the National Tripartite Social and Economic Council in 2024. <https://ntser.gov.ua/wp-content/uploads/2025/05/zvit-pro-diyalnist-naczionalnoyi-trystoronnoyi-soczialno-ekonomichnoyi-rady-u-2024-roczy.pdf>

OECD, European Bank for Reconstruction and Development, European Training Foundation, & European Commission. (2024). SME Policy Index: Eastern Partner Countries 2024: Building resilience in challenging times. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197420e-en>

Office of the Prosecutor General. (2023). Trafficking in children: A large-scale scheme of transporting newborn children abroad under the cover of surrogacy was exposed. <https://gp.gov.ua/ua/posts/torgivlya-ditmi-vikrito-masstabnu-sxemu-perepravlennya-novonarodenix-ditei-za-kordon-pid-prikrittyam-surogatnogo-materinstva>

Reform Delivery Office. (2025). Update on Ukraine's reform progress 2025. https://reformmatrix.mof.gov.ua/about/Reform_Progress_Report_2025_eng.pdf

Regulation (EU) 2016/399 of the European Parliament and of the Council of 9 March 2016 on a Union Code on the rules governing the movement of persons across borders. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/399/oj/eng>

Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on data protection and free movement of such data. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj/eng>

Regulation (EU) 2019/1896 of the European Parliament and of the Council of 13 November 2019 on the European Border and Coast Guard. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/1896/oj/eng>

Regulation (EU) 2021/523 of the European Parliament and of the Council of 24 March 2021 establishing the InvestEU Programme. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R0523>

Regulation (EU) 2021/695 of the European Parliament and of the Council of 28 April 2021 establishing Horizon Europe. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R0695>

Regulation (EU) 2022/922 of the Council of 9 June 2022 on the establishment and operation of an evaluation and monitoring mechanism to verify the application of the Schengen acquis. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/922/oj/eng>

Regulation (EU) 2024/1083 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 establishing a common framework for media services in the internal market (European Media Freedom Act). Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1083/oj/eng>

Regulation (EU) 2024/982 of the European Parliament and of the Council of 13 March 2024 on the automated search and exchange of data for police cooperation. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/982/oj/eng>

Research Service of the Verkhovna Rada of Ukraine. (2025, March 17). Informational reference on improving the social services framework. <https://research.rada.gov.ua/en/print/75966.html>

Reuters. (2025, July 22). Ukraine lawmakers vote to curb autonomy of anti-graft agencies. <https://www.reuters.com/en/ukraine-lawmakers-vote-curb-autonomy-anti-graft-agencies-2025-07-22/>

Roadmap on the Rule of Law. (2025). Government of Ukraine. https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/UA_Dorozhnya_karta_z_pytan_verhovenstva_prava_2.pdf

State Agency on Energy Efficiency and Energy Saving of Ukraine. (2023, January 27). The State Agency on Energy Efficiency and Energy Saving of Ukraine has obtained observer status in AIB - the European association of bodies issuing guarantees of energy origin. <https://sae.gov.ua/en/news/the-state-agency-on-energy-efficiency-and-energy-saving-of-ukraine-sae-has-obtained-observer-status-in-aib-the-european-association-of-bodies-issuing-guarantees-of-energy-origin>

Supreme Court of Ukraine. (2025). Plenum of the Supreme Court heard information on the activities of the Supreme Court in 2024. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1752242>

- Syniavskyi, P. (2025). Adaptation of Ukrainian legislation to EU standards in combating trafficking in human beings: Normative evolution, challenges and prospects. State Migration Service of Ukraine. <https://migration.science/mnl/uk/article/view/40/2786-5185-2025-5-3-57-73>
- Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights. (2025). Annual report on the observance and protection of human and civil rights and freedoms in Ukraine in 2024. <https://ombudsman.gov.ua/report-2024/images/documents/annual-report-2024.pdf>
- UN Women. (2025a, February 19). Three years of full-scale war in Ukraine roll back decades of progress for women's rights, safety and economic opportunities. <https://www.unwomen.org/en/news-stories/press-release/2025/02/three-years-of-full-scale-war-in-ukraine-roll-back-decades-of-progress-for-womens-rights-safety-and-economic-opportunities>
- UN Women. (2025b, September 18). Advancing gender equality in Ukraine's recovery. <https://ukraine.unwomen.org/en/stories/zayava/2025/09/rivna-oplata-pratsi-rivna-vlada-spryyannya-henderniy-rivnosti-u-vidnovlenni-ukrayiny>
- United Nations. (2006). Convention on the Rights of Persons with Disabilities. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>
- Venice Commission. (2025). Ukraine: Amicus curiae brief on alternative (non-military) service. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2025\)006-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2025)006-e)
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2023a). Law of Ukraine No. 2937-IX On Collective Agreements and Contracts. <https://zakon.rada.gov.ua/go/2937-20>
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2023b). Draft Law No. 10147 On Safety and Health of Workers at Work. <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/42995>
- ZMINA Human Rights Centre. (2025). Analysis of the draft law on the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights. https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2025/08/analiz_zakonoprojekt-pro-upovnovazhenogo-red.pdf

 @ANTSngo

 @ants.ngo

 ants.org.ua

 info@ants.org.ua

Цей проєкт «Сильніша Європа, єдиний фронт – просування членства України в ЄС задля більшої стійкості та безпеки» реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу. Зміст цього матеріалу є виключною відповідальністю ГО Мережа захисту національних інтересів «АНТС» і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.